

Mesečnik za odjemalce
Vydrove tovarne hranil, v Pragi VIII.

Letnik VII.

Predplačati se ne more.

1. aprila 1910.

je čisti sok iz zrelih jabolk. Elekzir življevja, moderna pijača za abstinate. Poizkusite ga, ako hočete nadomestiti pivo ali vino, ali vsaj odstraniti nasledke primeroma nerazmernega uživanja pijač; cele litanije bolezni bi lahko našteli, ki imajo svoj izvor v zavživanju piva i vina. O žganju pa niti ne govorimo, ker tu ni sploh govora v kaki abstinenti ali vzdržanju se od te pogubonosne pijače. Pri nas se mnogo preveč pije. Navadna posledica preobitega zavživanja vina je protin ali putika, iste nasledke ima tudi oni, ki pije preveč piva, ako se dovolj ne giblje v prosti naravi. Moderna doba stremi po izpopolnjenju človeškega rodu, zato pa skuša udejestviti abstinenco z ozirom na opojne pijače, ker ako ne bo teh oziroma vsaj ne njih nezmernega zavživanja, ne bo tudi bolezni, ki so poleg drugih podedljive, prehajajo na potomce, ki so, če ne že kaj drugega, nagnjeni k tem boleznim in tako postanejo sužnji svojega življenja.

Jablus se prav lahko meri z vinom ali pa pivom. Vino je grozdni sok, Jablus pa jabolčni. Vino se skvasi, Jablus ne. Ali mislite, da se izborni Jablusov okus ne more meriti popolnoma z vinom? Ali ni mnogo bolj zdrav, ker nima v sebi nič alkohola? In ako niste pivec, kateremu je vino ali pivo vse na svetu, ali bi ne hoteli poizkusiti nadomestiti

opojnih pijač z Jablusom? Jablus je izborna pijača, ako se je meša s sodovo vodo, daje osvežujoči brizganec, ki se izborno prileže še na tako mastna jedila.

Ne govorimo popolnoma iz svojega stališča, ampak splošnega. Abstinenca je doktrina, ki mnogo obeta in ima bodočnost. Ljudstvo gotovo ne pojde po taki poti, ki bi mu omejevala uživanje, ker kultura in socijalne razmere uživanje vedno bolj večajo, toda ljudstvo si bo po svojem razumu stavilo vedno gotove meje. Vedno bode boljše uživati to, kar je dobro in zdravo, kot pa tisto, kar je sicer tudi dobro, toda škoduje zdravju. In to primero gotovo smemo vporabiti z ozirom na sadne sokove, ki nam dejejo naravne pijače in one, ki morajo biti skvašane, da se dalje časa vzdrže.

Ako pridemo zopet na posledice opojnih pijač, tu vzbudimo marsikomu izmed Vas vest, ki ga svari, da naj ne hodi dalje po započeti poti nezmernega uživanja vina ali piva; ta vest bo marsikoga izmed Vas opozorila na dobo, ki tvori prehod v bolezn, ki se začenjajo že prijavljati in oglašati, opomnila ga bo, da se mora na tej nepravi poti ustaviti, ker drugače pride zavn katastrofa, nesrečna bodočnost.

Požgimo za seboj vse mostove, na vračajmo se več tja, kjer nam preti poguba! Pravi se: če hočem, tudi morem. Zatoraj proč z vinom, proč z pivom. Jablus nadomesti vse užitke, ako človeku ne manjka dobre volje. Dokažite, da cela Vaša rodbina lahko izhaja brez vina in piva. In da je to velikanskega pomena za bodočnost, ako ne dajete otrokom opojnih pijač — Vam gotovo ni potreba še posebej razlagati.

P. T. gg.:

Z ozirom na dosedajni konsum nam poide ta mesec zaloga Jablusa. Kdor si ga toraj hoče zagotoviti za letni čas, naj nam blagovoli naznaniti število steklenic, ki naj mu jih shranimo (popolnoma neobvezno).

Jablus se pošilja v zaboju po 10 ali 20 steklenic na pokušnjo in to le po železnici in neizplačano. Kdor pa naroči na enkrat 50 steklenic, gre že plačana pošiljatev na zadnjo postajo.

Steklenica za 40 helerjev, prazne odkupimo zopet za 10 h. isto tako zaboj, kterege računamo, toda za isto cenjo odračunamo, ako se ga nam pošlje plačano na našo postajo „Stará Libeň“.

Blagovolite presoditi, kako je Jablus primeroma cena pijača.

Profesor Resjeto predava.

je tudi občutljivo trpela moja učenost.

Danes pa se vračam zdrav in čil radostnih korakov zopet za svoj kateder, da Vam zopet govorim o Vydrovi žitni kavi, „Vydrovki“ imenovani. Ni to nikak nov predmet mojih predavanj; cenjeni poslušalci se pa dobro spominjajo, da sem o tej temi že večkrat govoril. Toda zadeva se mi zdi tako velepomembna, da se zopet vračam k nji, čeprav dandanes že skoro vsako dete pripoveduje in hvali, kako je „Vydrovka“ dobra in kako izborno tekne vsakemu, kdor je imel srečo spoznati njene vrline.

O neki stvari pa hočem danes posebno natančno izpregovoriti namreč o pripravi, ki ima češče pač take lastnosti, da bi mogle slednje izgnati priljubljenost „Vydrovke“ iz marsikake rodbine. Vsak novi naročnik naj se vestno drži navodila, ki je priloženo pošiljatvi; navodilo naj natančno prečita in premisli ter naj se potem vestno po njem ravna. Toda polagoma pojema vztrajnost in natančno se ravnanje po zakonih pri pripravljanju „Vydrovke“, ne pazi se na vse podrobnosti, pripravlja se jo površno in pokažejo se napake, katerih sama na sebi nima. Ali ste se ogibale, mile in cenjene poslušalke, cikoriije ki sicer sama res daje lepšo barvo kot pa katerakoli žitna kava, toda zelo zmanjšuje okus. Obe dve nagraditvi otoške kave se medseboj ne znesejo, zato pridevajte, če že ravno morate rabiti cikorijo, slednje kolikor najmanj mogoče, najbolje pa če je sploh ne rabite, ker še le potem se pokažejo tiste dobre lastnosti „Vydrovke“, z katerimi se ona v resnici more ponašati kot redilna pijača, ki se v svojem okusu najbolj približuje zrnati kavi.

Ne bodite, cenjene gospodinje, lahkomiselnne pri izberi zrnate kave, katero rabite kot pridatek k „Vydrovki.“ Blagovolite spoznati, da se pri tem malenkostnem pridatku in z vporabljanjem „Vydrovke“ mnogo prihrani, zato pa pri tem malem izdatku rabite le najboljšo vrsto, ki ima izdatnejši vonj in aromatični okus. To je vendar le omastek, „pridatek“ k pripravi „Vydrovke“ in zaradi tega naj bo in mora biti dobra. Ker se zrnate kave tako malo potrebuje, bi varčevanje v tem slučaju ne bilo umestno.

Veliko važnost polagam na to, kako dolgo se „Vydrovka“ kuha. Ako se predolgo kuha, je naravno, da izpuhti aroma, če pa se jo premalo časa kuha, se pa še ne razvije. Aroma pa je nujna potreba, da je kava ne le okusna, ampak da ima tudi primerni, vabljeni vonj. Ako ne kuhate kave same, nadzorujte večkrat, drage gospodinje, ako se kavo pripravlja pravilno.

Otrokom pa dajajte čisto „Vydrovko.“ Ne smete se bati žrtve, ki prinaša dobroto, in po kateri stremiti ste dolžni. Ne dajajte otrokom pijač, ki imajo v sebi alkohol, ne zastrupljajte pa jih tudi ne z zrnato kavo, katera otrokom jemlje zmožnosti, ki so neobhodno potrebne za razvoj zdravega mladega organizma. Ko bo dete odrastlo, potem naj dela svobodno po svojem razumu, sedaj pa je Vaša sveta dolžnost, da daste otrokom vse predpogoje, na podlagi katerih se morejo razvijati v zdrav in krepak rod. Tudi v slučajih, v katerih narava ni obdarila starišev z atletičnimi postavami in z zdravimi organizmi, se vendar da na otrocih veliko popraviti in izboljšati z popolno in zdravo hrano. Mislim, da ne bo nihče zanikaval, da zrnata kava ne more povspeševati telesno rast, v dobi, dokler se človek razvija, dokler še raste. Koffein, strup, ki se nahaja v zrnati kavi, niči tvorni pohod narave, niči telo, napravlja otroka slabokrvnega in mu brani, da bi se razvil do tiste naravne krasote, ki pristoja njegovemu idealnemu stanju. Pač nisem tako strankarski da bi hotel trditi, da pridatek zrnate kave absolutno škoduje tudi odrastlemu in popolnoma zdravemu človeku. Gre se pri tej celi stvari le za malenkosten pridatek in iz tega stališča govorim. Toda tudi na tej stopnji človekove starosti se češče srečavamo z boleznimi, katere koffein poslabšuje in v tem slučaju je pomoč še vedno mogoča. Proč tudi z tem še tako malenkostnim pridatkom zrnate kave! „Vydrovka“ nadomesti tudi to. Posebno še, če je mleko dobro, kar je tudi edna glavnih zahtev, če hočete imeti dobro kavo. Ne opozarjam na dobro smetano, ker nečem nobenemu vzbujati skomine. Velecenjene dame in Vi ljubi gospodje, smetana in „Vydrónka“ dasta dobro kavico! Bodite mi pozdravljeni!

KSENIJ VERIN:

OB MRAKU.

Ko svet poljubi tajni mrak
in od cipres
prinese mi zefir lehak
povest od tolikih sloves,

mi srce v boli vstrepeta —
Ah, kaj,
če moja je usoda ta,
da prej, ko mi odcvete maj

bom moral s solzami v očeh,
srce težko,
pozabiti na cvet in smeh
in se pobratiti z zemljo? — — —

FRANJO NEUBAUER:

SPRIJAZNIL SEM SE S SVETOM...

Sprijaznil sem se s svetom,
z usodo sklenil mir,
in zopet sem na stari
življenja krenil tir.

Le kamen je na potih
in mrak je le plašeč,
in moj korak je rahel
doslēj bil in boječ.

In zopet hodim pota,
kjer rože ne cvetó,
ki nanje solčni žarki
le redkokdaj lijó.

A zdaj mi je odločen,
stopinje so trdé,
čtudi nežne noge
bolé in krvave.

Jaz grem naprej po poti
kot neustrašen mož; —
morda kedaj dospem še
do solca in do rož!

R. B. ORIN:

V ALBUM.

Ni vsakdo Bog, ki mu gori kadilo
in žena klepetava ni še advokat —
a mnogega je preslepilo,
da rekel tujcu je prijazno: brat.

Ni še zaljubljen, če te kdo pogleda,
a ljubi morda kdo te že,
ki mu odreče roka in beseda,
ko tebe zre ...

GENERALICA.

Mladost norost“ — to je bila tudi moje mladosti krepost. Za običaje, za etiketna vprašanja, ali bolje rečeno za predpisane smešnosti in laži, kakor tudi za prepoved naravnega obnašanja — kar je menda vse potrebno med „korektnimi“ ljudmi — sem se brigala ravno toliko, kolikor je bilo treba za spoznanje, da mi v večini slučajev ravno nasprotno veliko bolj ugaja. Ta nevarna lastnost je dala tudi povod, da sem se seznanila z generalico, o kateri vam hočem pripovedovati.

Krasno majsko jutro me je nekoč zateklo na kraju, kamor sem zahajala malokedaj — namreč na pokopališču. Nisem ravno ljubila grobov. A noč poprej me je v sanjah moja z osemnajst leti umrla sestra tako milo prosila, naj ji prinesem cvetic, da sem bila na svetlem jutru še zelo ginjena. Šla sem torej, kupila sem šmarnic in vijolic ter sem jih odnesla na njen grob — pač čuteča, da s tem ne storim dobrote njej, temveč sama sebi.

Dragi moji, ali ste že bili majskega jutra, kadar je vse bleščalo in trepetalo v zraku, na pokopališču? Ne? Tedaj morate storiti, kar ste zamudili, da izveste, kaj vse pride čez prag vaše duše, ako le držite pot do nje odprto. Storite to, zakaj meni se sedaj mudi, da vam povem kaj družega.

Zamišljena sem prišla do groba svoje sestre. Mehanično sem razvezala niti na šopkih. „Ko vas je vrtnar gojil in varoval, ste bile že obsojene na smrt. Ako vas ne bi bila ravno jaz kupila, umrle bi menda na toplih prsih krasotice; — umrite tu na njenem grobu — bila je ljubeznjiva in polna hrepenenja po sreči in po življenju, ko je prišel blagi angelj smrti, da jo reši vseh prevar in razočaranj.“ V takih mislih razsula sem cvetličice po vsem grobu in nakrat so me pogledale male vijolice bolesto presenečene: „To je bil torej smisel vse skrbne vzgoje?“ Šmarnice pa so ponosno molčale, kakor da bi bile že od nekdanj vedele, kaj jih čaka. Pogledala sem oboje brezmočna: „Mar vam morem pomagati? Saj sama —“ Tukaj pa so krenile moje misli na drugo pot; videla sem sebe in svojo notranjo zapuščenost — bilo mi je, da bi se bila vrgla na grob: „Vzemi me k s sebi — glej nimam človeka, ki bi mu odprla to srce polno viharjev in koprnenja; tebi je bolje v tvoji tihi jami, kajti neljubeznivost ljudi je neznosna!“ Štrmela sem na grob in v duhu sem jasno videla njen pokojni obraz, prav tak, kakoršen je bil na smrtni postelji. Tedaj me je naenkrat prestrašilo vprašanje, kako li izgleda sedaj, po petih letih . . . Uh — to ni bilo nič za mojih sedemnajst let! Mraz me je stresel, obrnila sem se, ter se napotila po ovinkih proti izhodu. Pomlad — sveža, klijoča spomlad me je pozdravljala z vseh — tudi najskromnejših grobov. Razumela sem srečo

oznanujoči pozdrav in moje ravno še na smrt žalostno srce je poletelo življenju in bodočnosti naproti.

V tem sem zagledala staro „generalico“, ki je polagala sveže cvetlice na grobnico okrašeno z divnim spomenikom. Že večkrat sem opazovala gospo na Kraljevem hribu, blizu mesta. Kdorkoli se je po leti vzel na majhni hrib, je popoldne lahko srečal generalico ter je od gostilničarke ali od drugih ljudi lahko slišal njeno zgodovino, ako je ni že poznal.

Generalica je bila visokega, suhega stasa in če je prihajala v svoji široki, staromodni obleki z bogatimi obšivi — nabranimi v valovite gube — in s širokim klobukom na razmerno mali glavi, ki se je nestalno gugala na tenkem vratu, so tujci gledali za njo z velikimi vprašujočimi očmi, domačini pa so pravili: „Ubožica! Njen mož, ki je šel kot polkovnik na vojno in zaradi svojih taktičnih sposobnosti v kratkem postal general, se ni več vrnil. Zvedela je za njegovo smrt iz časopisa, ne da bi jo bil kdo na to pripravil — in od tistega časa nekaj v njeni glavi ni v redu. Dobrodušna norica je. Vsako dopoldne hodi na njegov grob, ter ga okrašuje s svežimi cveticami, popoldne pa se vozi pod Kraljev hrib in potem hodi peš na grič.“ Tako pripovedujejo radovoljno domačini, tujci pa majejo pomilovalno z glavami.

Norica hodi mimo vseh, ne da bi jih videla. Njen pogled je vedno uprt v nedoločno daljavo ali pa zre sedaj v tla in sedaj zopet mimo ljudi ali njim čez glave v daljavo. Nikdar nisem opazila, da bi bila s komurkoli govorila. Kadar pride na vrh sede za mizo, pije kavo in plete nogavice. Včasih pa kar naenkrat odloži pletilo in se poda na ravni vrhunec griča, kjer je mala kapelica. Tam stoji pred kapelico in gleda dolgo na širon planjavo. Kadarkoli sem jo našla tako zamišljeno, sem se vselej vprašala, če je res tako blazna, kakor pravijo, in z vso radovednostjo mojih sedemnajstih let sem razmišljala: Na koga zdaj neki misli? Gotovo na mrtvega junaka in na dneve svoje sreče... svoje izgubljene sreče...! V dnu srca se mi je milo storila, zakaj skrivaj jo opazovaje sem preživela v svoji fantaziji vso njeno zgodovino. Enkrat sem se ji hotela približati, a ko je slišala moje korake v pesku tako blizo sebe, se je obrnila in počasi je odšla. Takrat mi je bilo žal, da sem jo preplašila.

Sedaj sem jo lahko opazovala pri njenem najljubšem opravku. Z zanimanjem sem se približala grobnici, ki je bila prav kraj pota, kjer sem šla — počasi, kakor da bi hotela iti malomarno mimo. Tukaj torej leži pokopana njena sreča...“ si mislim, ter se pri sosedni grobnici ustavim, kakor da bi tam nekaj ogledovala. Generalica v železni ograji pa se itak ni zmenila zame, ker je imela dovolj opraviti s svojimi rožami. Urejevala jih je, potem je pregledala svoje delo, tu pa tam je še kaj popravila, stala je zopet tiho in strmela pred se, segla je v žep in je potem gledala po tleh, kakor da bi kaj iskala. Zagledala sem malo rutico na tleh — tik omrežja, priskočila sem in ji dala robec

s posebno prijaznostjo: „Prosim!“ Vzela je — videzno olajšana, da ga le zopet ima — ter mi je prijazno nakimala: „Hvala!“ Potem pa se je obrnila zopet k grobnici, jaz pa sem poizkusila prečitati napis na krasnem sivem mramoru. A stala sem pre-daleč, besede in številke so mi plesale pred očmi. „— — kot junak . . . na bojišču . . . za domovino in . . .“ Da, da — sem mislila — torej je bilo res vse tako . . .

Ko sem tako stoječa vse pregledala, mi je legel kontrast med tem sijajnim, bahavim spomenikom in med ubogo norico z njenimi v samoti otrplimi potezami v obrazu in ugaslimi očmi težko na srce ter me je prisilil, da razmišljam . . .

Prodajalka s cveticami je prišla mimo; izbrala sem majhen a lep šopek, stopila sem k ograji, kjer je stala generalica in po-davši ji kitico, sem dejala; „Tukaj je še cvetic.“ Pogledala je cvetje potem mene — pa zopet cvetlice, in ker sem se ji prijazno nasmejala, je vzela šopek, pokimala z glavo in jela iskati pri-meren prostorček za rože. Torej tudi pri tej priložnosti ni ma-rala govoriti. „Škoda; tako rada bi vedela, kako govori“ — sem si mislila ter sem odšla domov.

Istega dne po kosilu sem šla s sorodniki po običaju na Kraljev grič na izprehod. Kakor navadno sem se tudi ta dan, popivša kavo, počasi izgubila v gozd, kjer sem dolgo časa po-hajkovala brez cilja. Še vsa opojena gozdne lepote in šumskih čudežev sem krenila po griču navzgor proti kapelici — naravnost iz goščave čez rušo navkreber. Naenkrat sem zagledala gene-ralico, ki je stala pred kapelico in po svoji navadi zamišljeno gledala na širo ravan. Šla sem ob strani in ker je stala na robu trate, sem se ji lahko potihoma približala. Bila je tako vtopljena v misli, da me ni opazila. In bilo je, kakor bi bil njen pogled razblinjen v sivi daljavi in nekaj zagonetnega se je vršilo v teh sicer tako mrtvih, brezizraznih očeh. Nenavaden sijaj je žarel v njih in tudi okamenele poteze lica so se lahko izpremenile, kakor da je življenje dihnilo vanje. Tako je dolgo stala nepremična. Opazovala sem jo, ne da bi se ganila. A ko je legla zopet trudnost na njeno lice, ter je vzdihnivša povsila oči, sem se ji še bolj približala, da me opazi. In kakor storimo včasih kaj, ne da bi vedeli zakaj, samo ker moramo tako — sem pristopila, hipoma vzela njeno roko ter jo poljubila. Potem sem ji — sama nekoliko osupnjena radi svoje smelosti — pogledala naravnost v oči, radovedna, kaj poreče zbok moje predrznosti.

Gledala je začudena na me z medenim smehljajem na obrazu. Tedaj se ji je morda zazdelo, me je nekaj srečala: premišljevale me je pogledala. In zopet so ji zažarele oči in bolj in bolj ji je oživljalo lice.

„Od kod prihajaš, dete moje?“

„Poznam Vas že davno“ — sem odgovorila.

„Ali želiš česa — ?“

„Da“, sem odkritosrčno dejala, zaupno položivši prste na njeno roko: „rada bi vedela, kaj ste ravnokar premišljevali; prosim Vas, povejte mi . . .“ in ker je nema strmela vame, sem pokazala z roko na ravan — „ravno sedaj, ko ste gledali tja dol.“

Pogledala je preko doline — zasledovala sem njen pogled — gledala je tja, kjer se je v megleni daljavi planjava spajala s horizontom, tja kjer je vse nejasno izginjevalo v sivi megli. In zdajci se je molčjiva generalica razgovorila in lahna rdečica se je razlila po njenih velih licih.

„Otrok moj — sedaj ni še ničesar videti; a prišli bodo . . . od daleč se zablešči orožje in zasvetijo čelade — vse polno . . . vse polno . . . tedaj pride tudi on — in godba jih bode spremljala —“ in naenkrat me je pogledala kakor iz nedosežne višave — „a tega pač ne razumeš.“

„O vem, vem, da pride,“ sem pohitela; obmolknila sem za čas in potem polagoma vprašala: „Kaj ne, da ste bili zelo srečni in prekrasno je bilo, ko je bil še doma?“

Zableščalo je v njenih očeh kakor iskra, ki se užge in ugasne. Pokimala je nekolikokrat, a rekla ni ničesar. Potem je zrla na svoje vele roke pa je dejala:

„Sedaj stara — zelo stara . . .“ in slišala sem pritajeno ihtenje v njenem glasu — „sreča me je prevarila.“

Srepo me je pogledala: „Tudi ti? Ti iščeš in bi rada našla srečo?“

„Kajpada“, sem odgovorila, „upam, da jo najdem nekoč.“

Majala je odločno z glavo: „Nikar, nikar! Čakaj — povem ti, kako je to.“ Z važnim pogledom mi je položila desnico na rame. „Sreča“ — je patetično začela — „te ponese visoko . . . visoko . . .“ — pogledala je v modro višavo, počasi, teatralično povzdignivši roke — „dviga te više in više, dokler ne dospješ na nedogledni vrhunec — —“ spustila je roke — „in takrat telebneš hipoma v najglobokejše brezno . . . Tam ležiš . . . razbita . . . in nikdar več se ne dvigneš . . . Ne išči sreče — ne išči!“

Nemo se je zagledala v neskončnost, kimajoča po svoji navadi. Tako sva stali nekaj časa molče. Potem me je presunljivo pogledala, kakor bi mi hotela s svojim pogledom iztisniti nekaj iz duše in čutila sem, da je uganila, kaj se godi v meni.

„Pa vem, pa vem —“ je rekla počasno in zavestno, „zaman sem te svarila. Izkušnjam ne verjamete; — tudi ti boš hotela sama izkusiti.“

Razmišljeno se smehljaje se je poslovila in počasi je odšla.

MIJO MLADJENOVIC:

POD PLANINAMI.

1. BREZČUTNE STE.

Do visočine nébesne kipite,
v megle zavite molk hladán molčíte,
kot da ste v misli neme zatopljene,
a vse na vás so solze posušene

Kot žene vso ljubáv prezirajoče,
in hladnokrvno žrtve strasti zročé,
pred njimi v bolih, mukah se vijóče.

Brezčutne ste, vse trde, kamenite,
kot sohe boginj hladno — ponosite,
kot divnolepe, mrzločutne žene,
kalí noseče v prsih zamorjene.

Za nežne prošnje sluh jim je zaprt,
nič jih ne gane, — čut jim je zatrt,
in mrtve same ljubijo le smrt.

2. JAZ LJUBIM ŽIVLJENJE.

Jaz ljubim pa življenje, ljubim slast,
ne mrtvih skal, — jaz ljubim žita rast,
zelenje trat in senčnatih gozdóv
in pestri, živobjni cvet vrtóv.

Jaz ljubim živi, nagli blisk oči,
ki v hipu enem nébo preletí,
potem pa v črne se pogrezne tmíne.

Jaz ljubim sladke ljubavi oblast,
prisrčno — nežno, toplo ljubim strast,
jaz ljubim rahlo — tesni stisk okóv
ljubezenskih in sladkih ust otróv.

In spet iz tmíne vstane, spet izgíne,
in spet zasíne, dokler ne zaspí
v naročju temnem tájnostne noči.

3. TVOJE OKO.

Tako odkril mi tvojih blisk oces
v trenutku vso lepoto je nebes,
potem kot noč poletna nad zemljó je
počivalo oko na meni tvoje.

Kot nékdaj gledaš veličastno — mirno
na mene líješ ves svoj temni kras
in jaz se vanj zatapljam kakor včasí.

Príšla si spet, — obraz odcvel napol,
na licih tiho, tajno, težko bol,
samo v očeh i zdaj so bliski sjajni,
samo v očeh so čari nočni bajni.

A že mi tvoji šepetajo glási,
da jutri že ostaviš našo vas,
srce mí v noč ogrneš neprodíрно.

4. ODŠLA SI.

Odšla si! — S tabo šla je bolečina,
ki jo rodi ljubav in moč spomina,
ljubáv breznađna, polna žalosti,
spomin na sladke sreče kratke dni.

Ah, da s poljubom enim mogel bi ti
píjoče pélin ustne osladiti,
sladkosti kapljico ti v kelih vliti!

Ah, ta življenja kelih, poln pelína!
Nihče ga ne odvzame od trpína!
Naj srce, željno sreče, krvavi,
izpiti morava ga jaz in ti!

Zastoj! — breznađna želja je i ta!
Ti sveta last si drugega možá,
ki ne umeje tvojeга srcá.

5. POD PLANINAMI.

In zdaj strmim na gorske velikane,
ki misli so mučeče jim neznane,
zavidam njihove jim mirne sanje,
ki zatopljeni so odvekov vanje.

Ves mrzel kakor led je na goráh,
ki nikdar solčna luč ne raztopi ga,
in trd bi hotel kakor kamen biti.

Od jutra, ko nad njimi solnce vstane,
pa do noči jih vzdih in stok ne gane.
Pač dol v globeli gledajo brezdanje,
a ne skeli brezdanje jih kesanje.

A ves mehak sem kakor gozdni mah,
plamteč sem, — iskra se za iskro vžiga,
in žgó, pekó plaméni siloviti.

JOSIP PREMK:

PIRUHI.

Skoro zunaj vasi je stala Žungarjeva hiša, malo na bregu, tako, da se je videlo čez vso vas in še daleč tja po okrajni cesti, ki se je vila med zelenimi travniki in razkošnim poljem ko bela kača.

Stari vaščani so govorili, no, morda ni bilo v tem nič resnice, — pravili so, da je bil ded Žungarjev velik berač, ampak še večji nepridiprav, potepuh celo, in — rokovnjač. Malo je še po naši domovini rokovnjaških potomcev, ampak o Žungarjevi družini se je govorilo tako — pa naj bo v čast ali nečast njegovemu imenu.

— Bojtar je bil in rokovnjač, rokomavh, ki je ukradel, kar je dosegel, in pa še oropal a ko ni mogel drugače, — tako je vedno dejal stari Jernejc, ki pa je imel za seboj tudi kaj kritične čase. — Prirokovnjačil je denar, potem pa je zidal onole hišo zunaj vasi, ker ga je bilo sram prebivati med poštenimi vaščani.

Mnogi so pritrjevali opravljenemu Jernejcu, a mnogo jih je tudi bilo, ki niso vedeli o Žungarjevih nič slabega.

Naj že bo preteklost Žungarjeve družine taka ali taka, resnica je, da je bila tisti čas Žungarjeva Rozalika tako zalo in brhko dekle, da bi bila vsaka rada zamenjala svojo lepoto z njo, pa da so bili magari njeni predniki sami rokovnjači.

Osemnajst let je imela takrat Rozalika. V lice je bila nekoliko zagorela, a izpod gostih, črnih obrvi je steljala smrtonosne puščice dvoje velikih oči, globokih in polnih čara takó, da se ni kmalu rešil, kdor se je zagledal vanje. Daleč naokrog je bila znana Rozalikina lepota. Pred cerkvijo so jo ogovarjali fantje kar vpričo svojih deklet, in marsikdo je postopil za njo, a se je vrnil žalosten — Rozalika je bila za njih srca kruta. Po noči pa so romali pod njeno okno kar v procesiji in spodbijali z gorjačami eden drugega. Ako se je dogodil kak pretep na vasovanju, bilo je to gotovo v bližini Žungarjeve hiše. Naposled je pobegnila pred sitneži v podstrešno kamrico. Ampak tudi to ni dosti pomagalo. Iz vseh kozolcev so romale doli lestve, da jih prislonijo na podboj podstrešnega okenca. Vsak je prišel s svojo lojtrico,

in nekoč se je zgodilo nad čemer se je smejala vsa vas. Fantje so se stepili, a takrat je nesreča prinesla mimo dvojce orožnikov, da se pobegnili. Zjutraj so gledali vaščani Žungarjevo hišo zabarikadirano od mnogih lestev. Dosti so imeli gospodarji posla, da so si izbrali zopet vsak svojo.

Ko so fantje naposled uvideli, da je Rozalika res neizprosljiva, so jo nekoliko opustili, a skrivoma je še marsikomu hrepenelo srce tja v Žungarjevo hišo.

Ali zvedelo se je, da Rozalika vendar ni taka, kot se je mislilo, ampak, da jih je zavračala le radi tega, ker je že imela svojega fanta. Razjezilo jih je silno, in to tem bolj, ker France, ki ga je ljubila ni bil iz te vasi, ampak sosednje, dasi je bifa vse ena fara. Tudi ni bil bogve kako premožen; a lep fant je bil in to je bilo Rozaliki več kot vse drugo . . .

Ljubila sta se na tihem že skoro eno leto, dasi sta se sestajala redko.

Ali Rozalika je že dobila vzrok, da je pohitela iz polja nekoliko bolj gori po njivah, kjer je delal France, — ta pa je tudi mnogokrat v jutru, ko je šla Rozalika po vodo prihitel čez travnike in jo počakal skrit za grmom pri studencu. Težka je bila ta ljubezen, a radi tega toliko bolj sladka, in mnogobolj so se vsesale ustnice v ustnice v tako redkem svidenju, kot da so se našle in strnile vsak dan.

Tisto leto pa je moral na jesen France k vojakom.

Kratko je bilo slovo tam za kopo snopov sredi polja, a zato je bilo v srcu tem večje hrepenenje po zopetnem svidenju. — —

Dolga je bila po tem tista zima, zelo se ji je dolgočasilo po njenemu in skrbelo jo je kako se mu godi pri vojakih. Pisal ji je štirikrat, a ko so zopet ozeleneli travniki in je prišla pomlad, je dobila od njega zopet pismo.

— O Veliki noči pridem gotovo na dopust, — ji je pisal. — Težko že čakam tistega veselega časa, ko bom požvenkljal ob tvoji strani vpricho vseh vaških fantov s svitlo, dolgo sabljo. Vedno mislim nate Rozalika, — kadar sem najbolj žalosten pa pogledam v kovčeg, kjer še vedno hranim tisto rdeče, cukreno srce, ki si mi ga prinesla iz božje poti na Brezjah. Ali še več kak listek je v sredi —:

Dušo, srce, vse ti je dala —
tebe edino ljubeča Rozala!

O, kako lepo se to glasi! No, za Veliki noč, pa ti jaz prinesem polno kapo piruhov — in kakšnih piruhov! Rdeče, z zlatom pretkane, — višnjeve z belimi srčki in zelene s tako ljubkimi, nagimi angelčki, da še nisi videla takih. Celo kapo ti jih prinesem, ker tu v mestu se vse dobi, vse se vidi, samo deklice ni nobene tako lepe, kakor si ti Rozalika. Še sanja se mi o Veliki noči, ko bom prišel pod tvoje okno v noči od velike sobote na nedeljo. Le pričakuj me! In potem zjutraj pri

prvi maši, da bom zopet slišal s kora tvoj ljubki glas. Torej le še potrpi nekoliko, saj tudi jaz trpim in težko čakam časa, ko te bom zopet objel. Zdaj pa te pozdravlja čez hribe in doline ves —

tvoj

France.

Presrečna je bila Rozalika, ko je prečitala to pismo; še enkrat lepše je sijalo solnce, še enkrat toliko je bilo cvetk v zelenem logu.

Težko je čakala Velike noči . . .

No, naposled po težkem, velikem hrepenenju se ji je iz polnila želja. Napočil je veliki teden, zagrnili so oltarje v žalno, ker čas Kristovega mučeništva je prišel.

Vse nekako svečano je bilo v vasi, in tako se je zdelo Rozaliki, da se je odela vsa vas o velikem pričakovanju . . . v praznično obleko . . .

Snažili so povsod, do zadnjega pajka je morala iz hiše vsa nesnaga. Možki so hodili na polje nekako leno, a otroci, ki so imeli že počitnice, so se podili od hiše do hiše, pripovedovali povsod koliko bodo spekli mati potic in zánje tistih malih kolačkov katerih so se najbolj veselili.

Na veliki četrtek je prišel domu tudi županov študent, ki je pohajal v mestu v četrto šolo in je bil namenjen za nekaj „sila visokega.“

Takoj popoldne je prišel tudi k Rozaliki.

„Ti! France te pozdravlja,“ je dejal, ko jo je dobil ravno samo v veži. Nato si je prižgal cigareto, puhnil ponosno v Rozaliko in odšel brez vsakih daljnjih besed, kot da sto zanj take stvari preneumne.

Rozalika ga je hotela še nekaj poprašati, a on jo je mahal že doli proti vasi, od koder mu je prihajal nasproti ravno župnik, ki je provzročil, da je vrgel ročno cigareto v travo.

Veliki petek je prišel tudi France. V vasi sicer ni bil, a fantje so povedali, da so ga videli na okrajni cesti in še isti dan je zvedela o njegovem prihodu tudi Rozalika.

Veliki petek je. Dan žalovanja in žalostnih spominov, še zvonovi niso peli, samo raglja je bučala iz zvonika kot nekdanj krik in vik judovskega ljudstva —: „Križaj ga!“ A Rozalika ni videla v tem dnevu prav nikake žalosti, veselja ji je poskakovalo srce in zdaj pa zdaj se je ozrla okoli sebe strahoma ako se ji morda že od kod ne bliža kar ob belem dnevu, ko še ne sme vedeti za to ljubezen ne mati, ne oče.

Že davno je vse na tanko premislila, kako se bo opravila na veliko nedeljo, da bo bolj všeč Francetu.

Tisti svilen predpasnik si bo opasala, ki je bil ves obrobjen s čipkami, in brožo si bo zataknila pod vrat; tisto veliko, zlato brožo s črnim murnčkom, kakršne ni imela nobena v vasi. Tako

bo stopala proti cerkvi z molitveno knjigo v roki, ki je bila še tudi popolnoma nova, v rožene platnice vezana in z zlato obrezo kakor župnikov brevir.

Težko, težko je čakala Rozalika velike nedelje.

O, kako počasi se je nagibalo drugi dan solnce k zatonu.

— V noči od velike sobote na nedeljo pridem zopet pod tvoje okno — ji je pisal, — in piruhov ti prinesem, kakršnih še nisi videla. — No, naposled je umrl dan in zvezde so se prižgale na temonočnem nebu.

Rozalika se je odpravila zelo zgodaj v svojo kamrico, dasi ji ni bilo do spanja, a hotela je biti sama s svojimi čuvstvi . . .

Rozaliki se je zdelo, da mora biti že kmalu polnoč, a v vaškem zvoniku je udarilo komaj — devet. Zamolklo so zabrneli udarci iz zvonika čez vas in vedno težje je postajalo Rozaliki v srcu . . .

Naposled je odbilo deset, in odbilo je enajst, a Franceta še ni bilo.

Rozalike se je polastil strah, vsak hip je planila k oknu, a nič ni bilo, samo veje so šuštele v vetru, a vas je ležala tiha . . .

Takrat se ji je zazdelo, da čuje od nekod oddaljene glasove, planila je zopet k oknu, samo enkrat je še pribrnelo čez vas kot nerazločen klic, potem je utihnilo vse. —

Kri ji je zastala v žilah, a sama ni vedela čemu trepeče, saj morda ni bilo ničesar, — skovir je zaskovikal tam nekje in veter je vršal skozi vrhove . . . — a njej se je vse zdelo, da je čula glasove vasujočih fantov.

Že jo je pričelo zebsti, ker hladna je bila noč, tam od lesov je pihljaj mrzel veter in tako čisto ie jasno je bilo nebo — kakor umito . . .

Naposled je zaspala, da sama ni vedela kdaj — — —

Naenkrat se je zamajalo ozračje, močan pok se je začul tam od konca vasi — fantje so z možnarji naznanjali jutro velike nedelje.

V zvoniku se je zganilo in je zabučalo — dan, in kmalu so bila po vasi razsvitljena skoro vsa okna.

Velikonočna noč je minula — Krist je je vstal . . .

Rozalika je planila iz postelje še v polsnu, in prvo česar se je jasno zavedla je bilo, da France ni prišel pod okno.

Kako se je veselila tega jutra, ko bo povzdignila svoj zvonki glas med tovarišicami na koru, a sedaj ji je bil glas tako tresoč in misel, ki jo je obšla — da se je morda France samo šalil — tako žalostna, kot da ni jutro veselega praznika.

Hitro se je opravila vsa zmedena in žalostna in skoro prva je bila v cerkvi, kamor je upala, da pride tudi France.

Počasi se je polnila cerkev, na kor so prišle že vse pevke.

Veličasnó so gorele luči, množica se je tlačila k oltarju, a enega je pogrešalo Rozalikino oko . . .

Samo fantje so se vedli vsi tako nekako čudno. Prihajali so in so zopet odhajali in tako resni so bili njih obrazi, da je obšla Rozaliko temna slutnja . . .

Ko je zapel župnik „aleluja“, je ostalo na koru vse tiho, samo nekak jok se je začul od tam gori.

Prijateljica je povedala Rozaliki na uho, da so v pretepu zabodli okolo polnoči — njenega Franceta.

Začudena je obstajala pred cerkvijo množica, tudi orožniki so že prišli in nekaj so jih uklenili.

Štamcarjev Jokel pa, ki mu je bila vsaka stvar za šalo, pa se je še budalo neotesano ponorčeval, češ, da je prinesel France iz mesta — „krvave piruhe“.

IVO ČESNIK:

MARTIN PRAPROTNIK.

SLIKA IZ NAŠE DOLINE.

Mnogo pijancev sem poznal. Nekateri so pili nesreče. Druge je pekla vest in so si jo skušali ugasiti v kozarcu, a vli-vali se nevede u izsušena usta strup in tirali samega sebe k obupu in samomoru. Tretji so pili iz navade, čutili so se nesrečne, če niso sedeli v zaduhli gostilniški sobi, polni tabakovega dima in vinskega duha. Vedeli so, da jih spravi tako življenje v prezgodnji grob, da izkoplje jamo rodbini, a niso mogli nehati. Podrti so bili vsi gradovi, ki so jih sezidali v mladih dneh, izgubili so dušo in svoje drage, ki so jih ljubili iz dna duše. Žalost jim je razjedala srce, glodala uvelo, suho telo — pogosto jim je prišla minuta, ko so otemnele njih misli — in so vpili in divjali, kakor bi bili blazni. Četrtrim je bila kal nesreče že z rojstvom položena v zibel, njih strasti je bil kriv oče in oni bodo krivi strasti svojih potomcev. Poznal sem takega pijanca. Mlad in bogat posestnik je bil, z lahkoto je izpil osem litrov močnega Vipavca in je bil ponosen na to. Čez noč ga je poklical Gospod, zadela ga je kap. In njegov oče je bil tak in sin bo iste narave. Kot bi bila prokleta vsa rodovina, se zdi človeku!

Martin Praprotnik je bil tudi tak nesrečnik. Njegovo zgodbo naj vam povem, da se vam orose oči od žalosti, ali vznemiri srce od jeze in nevolje.

* * *

Martin Praprotnik je stal ob smrtni postelji svoje žene, desetletni Štefan in osemletna Mimica sta klečala ob vznožju bledih obrazov, objokanih oči. Težki vzdihli so vrel iz njunih prsi in pobožni klici, hrepeneča molitev k Bogu, da jima ohrani mater. Večja Olga je podpirala utrujeno glavo in zrla z usmiljenjem in globoko žalostjo na izhujšano, koščeno lice. Z belim robcem

je brisala s čela pot bolnici, ki je redko odpirala oči, tiste presunljive oči, ki se imajo skoro zapreti za večno. S svojimi suhimi prsti je stiskala moževo desnico, kot bi mu hotela povedati še nekaj posebnega. Zdajinzdaj ga je zadel globok pogled, da je nehote zatisnil trepalnice, kot bi se sramoval samega sebe, svoje nemarne, raztrgane obleke, razmršene, od vina polite brade, svojih udrtih, krvavih oči, kot bi se sramoval vsega žalostnega življenja, bridkih solz, ki jih je prelila žena radi njega, bede in pomankanja, ki ga je pretrpela z deco, in težkih skrbi, ki so izpodjedale njeno zdravje in glodale še v zadnjih trenutkih njeno srce, ki je tolklo še z redkimi udarci. Studil se je samemu sebi. Ni se brigal za ženino trpljenje niti ob smrtni uri. Iz krčme ga je poklical Štefan k umirajoči materi.

Siromaštvo je vladalo po sobi. Par starih podob je viselo na stenah, v kotu je stala črviva, na pol trhla omara, ob njej miza in dva polomljena stola. Na mizi je brlela luč, njen soj je nalahno trepetal in se boril z nočno temo. Vse je bilo tiho v sobi in zunaj v naravi in trgu. Le ura je prekinjala tišino s svojim tiktakanjem, stara je bila ura, zato je bil njen glas še bolj svečan. Ob takih trenutkih pride smrt, počasi in skrivaj se ukrade k mrliču in mu dihne svoj mrtvaški poljub na čelo.

Neprijetno je čakati smrti ob bolniški postelji. Ure lezejo polagoma, težke so in dolge in pogosto grozne. Napolzavestni bolniki izdajo velike skrivnosti, da zastaja človeku kri v žilah, izdajajo strašna hudodelstva, da popade poslušalca hipna blaznost. Nekateri umirajo po cel dan v neizmernih mukah, bledejo, prsa se jim vzdigujejo, njih dihi so zdaj hitri, koj nato redki, čelo je potno smrtnih srag, oči iščejo osteklenele po sobi in begajo po stropu.

Prapratnikova žena ni tako umirala. Njena smrt je bila lahka. Kot bi upihnil svečo, tako je izdihnila. Zadnji pogled je zadel moža, usta so se odprla in tiho je zašeptala:

„Martin, skrbi za otroke! — Olga skrbi za očeta!“

Olga ji je prižgala svečo, postavila na prsa Križanega. Še en vzdih! Osteklenele so oči, roka je omahnila. Otroci se nagnejo čez njo, vzdihujejo in jokajo v obupnosti. Poslušajo dihe, utripe srca — mirno je truplo, brez življenja — mati jim je umrla.

Olga ji zatisne oči, rada bi molila za rajnico, a solze ji zapirajo usta, neizrečena bol jo tišči v grlu in prsah. Presunljiv jok se razlega v borni sobi.

Martin Praprotnik se je zgrudil na stol, položil glavo na mizo in jokal kot dveletno dete. Jasno je videl pred seboj svojo bodočnost — tema, žalost in nesreča. Nihče ga ne bo tolažil, nihče ga ne bo ljubil. Umrla je njegova ljubezen, ki ga je tolažila, svarila in hotela dvigniti k novemu življenju. Bridko je čutil osamljenost in zapuščenost: otroci ga ne ljubijo in on jih ne ljubi. Velika stena je med njim in njegovo deco.

„Nesrečni bomo vsi, prav vsi!“ Pogledal je otroke, nobeden

se ni zmenil zanj. In prijatelja ni imel, ki bi ga tolažil ljubeznjivo in mu vlivljal hladila v razdejavno srce. Včasih je imel mnogo prijateljev. Kmetijo je obdeloval in redil po pet goved. Potem so prišli v trg stari znanci od vojakov, sodnijski pisarji in hlapci. Začel je popivati in igrati. Pošteni ljudje so se ga ogibali, vse ga je zapustilo, ko so mu prodali njive in vinograd. Le žena ga je tolažila v boleznih in pomanjkanju, molila je zanj in ga prosila, naj se poboljša. Delala je za otroke, šivala in prala premožnejšim kmetom in gospodi in priučila tudi Olgo šivanju. In on ji je jemal težko prisluženi denar — in hodil v gostilne in pil, pil. Če ga je kregala, jo je zmerjal in pretepal, da se je včasih zgrudila na tla.

Na tiste pretekle dni se je spomnil Praprotnik in strah ga je bilo pred ženo, pred mrtvo ženo, ki je ležala mirno, bledega obličja, zaprtih oči.

„Proč, proč, vsaj nocoj proč!“ si je mislil, pobral klobuk in si ga potisnil na glavo, da je zakrival skoro oči. „Kam greste, oče?“ ga je vprašala Olga.

„Tebi nič mari“, se je zadril in hitel v temo.

V gostilni je gorela luč. Sedel je v kot in naročil pol litra vina. Molčal je in zrl v mizo. Pred očmi mu je vstajala mrtva žena njeno trpljenje in sramota, ki jo ji je napravljaval vse življenje. Vest ga je zapekla in na prsa mu je legla žalost. Zvrnil je kozarec, da odžene strahove, zvrnil drugega, tretjega, da se mu vrne pogum. Kri mu je gorela v žilah in prijel se je za glavo. Vročča je bila in zdelo se mu je, da mu zavro možgani. Misel na ženo se je vedno vračala.

„Mrtva je! — Ali je res mrtva?“ Mislil je, kolikrat ga je opominjala in kregala, koliko časa je bolehal in mu bila v križ in nadlogo.

„Prav je, da je umrla.“

In zvrnil je znova kozarec.

* * *

Tekli so dnevi, meseci, tekla leta. Štefan in Mimica sta zrastle in šla po svetu, šla sta v Trst, kakor toliko druge slovenske dece. Na dom sta pozabila, saj ni bilo ljubečega materinega srca, da bi jih sprejelo. Martin Praprotnik je ostal stari grešnik. Pil je ko je le čutil denar v žepu. Olga je ostala doma, zvesto je izpolnjevala zapovedi nesrečne matere, ki jo ji je dala na smrtni postelji. Šivala je in in služila sebi in očetu za živež in obleko. Pogosto se je zgodilo da je zahteval od nje denar. Če mu ga ni dala, jo je pretepal kot pokojno ženo. Molila je in se spominjala uboge matere. Molitev in spomin sta ji dajala poguma in vstrajnosti za nove napore.

Deset let je minulo od tistega žalostnega večera. Olga je začutila težko bolezen. Bledela je od dne do dne. Premagovala se

je dolgo in molčala proti očetu. Poznala ga je in vedela, da bo zarohnel nad njo. Zato mu ni zinila besedice. Nekega jutra pa ni mogla vstati, le železna volja jo je spravila pokonci, da je skuhala zajutrek. Nadlegoval jo je kašelj, na mlado telo je legla sušica.

Pisala je sestri Mimici. Čez dva dni je prišla v pisanem klobuku, vsa našemljena, da so zmajevale matere, mladi fantje so pa stikali glave in se poredno smejali. Ustrašila se je Olga in skrbno izpraševala

„Kako se ti godi, sestra? Tako čudna si. Zakaj si barvaš obraz, saj si mlada, V skrbeh sem zate.

„Nič ne skrbi, Olga! Iz naše rodbine ne more priti nič dobrega. Prokleti smo vsi radi očeta. Jaz živim pač kot živi na stotine drugih. Ni mi žal zato, ne kesam se in ne jočem, tudi veselim se ne. Glej tudi Štefan se ne kesa. V zaporu je radi tatvine. Nisem ti hotela pisati, da te ne razžalim“.

„Moj Bog!“

Zbolelo je Olgo v dno srca, legla je tisto minuto in ni več vstala.

Zunaj je lilo že par dni. Hudourniki so narastli in pridrvili obilo vode v dolino. Reka je prestopila bregove in se razlila po otožnem jesenskem polju, nad katerim so se vlačile dolgočasne megle.

Pozno zvečer je prikrevsal domov Praprotnik. Že v gostilni so mu pravili, da se je vrnila Mimica. Namigavali so tudi na to in ono, a on ni hotel verjeti. Mislil je v pijanosti, da se le norčujejo iz njega.

Luč je gorela na mizi, Mimica je sedela poleg postelje in zrla bolničino obličje.

Opotekal se je Praprotnik po sobi in mrmral:

„Lej jo, saj se je res vrnila. Pa kako okroglih lic je postala. Kaj pa Olga? Ali spi, mi ni skuhala večerje.

Mimica je vstala in stopila prav pred vinjenega očeta. Klaverna je bila njegova postava skoro sama kost in koža, razmršena brada je dišala po vinu, klobuk je bil premočen in blaten, hlače in sukinja raztrgane.

„Da, vrnila sem se, pa bi bilo boljše, da se ne bi. Ali vas ni sram, da pijete dan in noč, Materi ste ukradli zdravje in jo pahnili v grob, Olgo ste spravili na bolniško posteljo. Le glejte! Danes je legla in morda ne vstane nikdar več. Domačijo ste zapravili, da se morava s Štefanom klatiti po svetu. Vi ste krivi, da sem danes navadna vlačuga in Štefan tat“.

„Kaj praviš, hči? Daj, reci še enkrat, da ni res“.

Gledal jo je z velikimi, krvavimi očmi, kot bi jo ne razumel prav.

„Do pičice je vse resnica: Olga je bolna, jaz sem vlačuga in Štefan je zaprt radi tatvine. In vi ste krivi, oče, vi“.

Pogledala ga je z bodečimi očmi, da ga je obšla groza. Kot večna kletev so mu zvenele na uho njene besede.

„Od nje, od nje, vun, na prosto!“ je vpilo v njem.

Kakor hitro je prišel, tako hitro je izginil.

„Mimica, pokliči ga nazaj! Moj Bog, tako čuden je.“

„Ne boj se zanj, sestra! Vest mu ne da miru. Pit gre, da si jo utolaži.“

„Ne, ne gre pit. Moj Bog, če si kaj stori.“

„Ne bodi otročja!“

Martin Praprotnik je stopil v jesensko, hladno noč. Dež je padal na polje in šumel na drevesnem listju. Praprotnik ni čul ne dežja ne šumenja. Le hčerine besede so mu šumele v ušesih.

„Jaz nisem kriv, nisem ne“, je govoril.

Slišal je svoj lastni glas in zdelo se mu je, da ga kliče pokojna žena. Prav natanko je čul njeno govorico. „Skrbi za otroke!“ mu je rekla na smrtni postelji. In on ni skrbel. Kriv je njih nesreče. Kako je rekla hči? Vlačuga je in Štefan je tat. In Olgine boleznini je kriv. Težke vzdihne je čul in od vseh strani so prihajali spomini. Momljlajoče besede so mu šilile iz ust, roke so se krčile in odganjale plazeče strahove, v glavi mu je vrelo, lasje so mu vstajali pokonci. Tako je šel po cesti ob polju, dež je lil in ga premočil do kože. Spomnil se je na samomorilca, o katerem je čul v mladosti. Nesrečen je bil tisti človek in lazil je brez cilja po svetu. Ko ni mogel več nositi gorja, se je obesil. A pretrgala se je vrv, ker je bila pretanka. Prijel je tedaj za nož in si ga porinil v srce.

Martin Praprotnik je storil sklep. Živeti ne, za nobeno ceno noče več živeti. Ne bodo ga nadlegovale podobe noč in dan in mu grenile življenje.

Reka je šumela v mogočnih valovih. Umazana je bila in je valila s seboj dračje, kole, kamenje in suho travo, ki je plavala na površju.

Praprotnik je stal na bregu. Voda mu je močila noge, veter je nalahno pripihal čez polje, od gozda je pripihal in zganilo se je drevje, brajde in nogradi po dolini in bregovih. Fantastične podobe so vstajale v vodi, ga vabile in mu migale, za hrbtom mu je šumela vrba in v hipu so zašumele košate in ponosne ob bregu. Odstopil je dva koraka in se pognal v sredo valov. „Smrt pridi, smrt pridi!“

Čez par trenutkov se je prikazala na površju roka, nato glava. Kako je izpremenil svoje mnenje, izpremenil v mokrih vodah! Živeti hoče, živeti, četudi strada, trpi pomanjkanje, bedo. Vse pretrpi, le smrt naj še ne pride. Nekaj časa se je boril z valovi, po ušesih mu je donela kletev hčere, vpil je in klical na pomoč. A valovi so bili ropoželjni, potegnili so ga na dno.

Dva dni potem je vrgla reka na suho umazano in nabreklo truplo.

JOSIP MARKOVIČ:

ZVONOVI POTUJEJO ...

Zazvonili so zvonovi. Najprej oni na gori, za njim tisti veliki na fari, ki se ga čuje onstran Molnika, potem pa so se oglasili vsi vprek. Od vseh strani je zabrnelo v svežih, veselih glasovih, lepa pesem je hitela čez ravan, budila nove glasove in hitela dalje — — —

Veliki četrtek je danes, dopoldne, in zvonovi gredo v Rim. —

Lepo jutro je. Solnce sije, mlado in toplo z neba, vsa široka ravnina naokrog žari v aprilovem jutru, cerkev in vasi pod goro bleste v žarkih, praznično in svečano. Nebo je živo modro in skoro popolnoma jasno; samo mala četica belih, blestečih oblačkov se je pojavila na obzorju nad goro in potuje počasi in rahlo čez visoko modrino. Pesem škrjancev zveni s polja sem; po njivah, kadečih se v gorkem solncu, skačejo ptice, živahno in razposajeno. Še liščka, ki sta bila vso dolgo zimo zaprta v kletki, sta danes pozabila na svojo mračno usodo in sta pričela živahno odgovarjati pesmi, ki je priplula od svobodnih bratcev s polj. Zasmilila sta se mi, hoče se mi, da bi jima odprl tesni dom, da bi poletela ven, prosta in svobodna, v Veliko noč. Saj zunaj je pomlad, mladost, življenje — — —

Počasi grem čez polje, med njivami. Srce jo prosto in mlado, nehote se spomni človek na ljubico, ki je ostala v pustem mestu, na njene tihe, otožne oči in na drhteči glas. In zahoče se mu, da bi ji napisal dolgo, toplo pismo; vse življenje teh zdravih, svobodnih poljan bi dahnil vanj, tako, da bi se veselo nasmehnile lepe ustnice . . .

Zvonovi pa zvonijo in potujejo v Rim . . .

Še čisto majhen sem bil in že sem poslušal ves zavzet to krasno pesem. Sedel sem pred hišo na klopi v solncu in sem gledal proti gori, kjer je zvonilo z velikim, mogočnim glasom. Iz hiše je prišla mati.

„Tone, umit se pojdi!“

„Umit? Zdaj? Zakaj pa, mama?“

„Kaj ne čuješ? Zvonovi gredo v Rim.“

„Zvonovi gredo v Rim? Kako to?“ sem se čudil in sem zrl v materin obraz z vprašujočimi očmi.

„Da, da, le brž se umij! Visoko gori pod nebom plavajo, tako, da jih nihče ne vidi. Ne bi bilo dobro, ako bi opazili, da se nisi umil, vsak se mora.“

„Tudi oče?“

„Tudi.“

„Zakaj pa gredo v Rim, mama? Kaj bodo tam?“

„Kaj ne veš, da je tam sveto mesto. Vse polno je cerkva tam, pa gredo tja.“

„Kje pa je Rim?“ sem vprašal dalje radoveden.

„Rim? Vidiš, tamle čez gore poglej, čez Krim. Če bi šel naravnost naprej, daleč, daleč, bi prišel čez dolgo časa v veliko, lepo mesto. Tisto je Rim.“

„Ali je večji kakor Ljubljana?“ sem spraševal dalje, oziraje se z očmi na drugo stran, kjer so blesteli v daljavi v solncu vrhovi stolpov mestnih cerkva in grad na hribu.

„Večji, veliko večji in tudi lepši. Zdaj se pa umij, Tone, brž.“

Še sem gledal v smeri, ki mi jo je označila mati in nisem mogel razumeti.

„Kako, mama, da zvonovi potujejo?“

„Tako. Umij se in pojdi k očetu, pa ti pove, kako potujejo. Jaz nimam časa.“

Mati je šla v hišo, jaz pa sem šel za njo in sem mislil, kako je lepo to, da potujejo zvonovi. Kar dalje, čez gore, naravnost v Rim.

„Kako, mama, potem pa ne bo več zvonilo?“

„O, še. Saj se vrnejo, v soboto pridejo nazaj.“

Umil sem se in sem hitel k očetu, da mi razloži potovanje zvonov. Toda njemu se ni dalo ukvarjati se z menoj; pripravljal je ravno orodje, plug in voz in drugo, kar je spravil v podstrešje čez zimo.

„Beži proč! Prav ljubi se mi zdajle!“

Kadar je bil oče slabe volje, je bilo najbolje pustiti ga v miru. Tudi jaz sem takrat že vedel to, zato sem se tiho in poparjeno splazil proč. Šel sem pred hišo in sem sedel na klopi, tista misel na zvonove pa mi ni šla iz glave.

„Ej, le počakajte, ko bom velik, da bom imel tako velike knjige, kakor največja sestra, ki že hodi v šolo, takrat bom pa sam vedel vse to. Pa mi ne bo treba izpraševati,“ sem si mislil užaljen in sem premišljeval dalje o Rimu in o zvonovih. —

Grem dalje med njivami. Pesem zvonov je že utihnila, tudi tista lepa misel na daljni dan je že odhitela mimo. Ej, kje je že tisti brezskrbni, radovedni otrok, kdaj je že minil čas, ko je odpiral prve knjige s čudnim, tesnim strahom, kakor nekaj velikega, nad vse imenitnega. Tudi tisti časi so že davno minili, ko je mislil, da odgovarjajo knjige na vprašanja; na malenkostna pač, na malopomembna, toda na velika, na odločilna nimajo odgovora.

Sam si mora odgovarjati človek, razlagati mora srcu, ki vprašuje, kazati mora pota duši, ki hrepeni dalje, žejna resnice in jasnih zvezd. Človek pa hodi in ne ve odgovarjati, a srce je žalostno in vprašuje . . . Ampak ne, danes ne takih misli, danes je mlado, življenja polno jutro, tako, da ga mora človek uživati čisto absolutno, tako vriškajočega, kakor je. —

Tista četica oblakov je že utonila v sinjini, same neznatne, kakor lahka bela meglica tanke proge se da še opaziti v daljavi. Na drugi strani, nad goro pa se je pojavila nova četa; ti oblaki so večji in tudi več jih je, toda barva je ravnotako čisto bela; tako lepa, kakor večerna misel ljubice . . . Cesta se blesti med njivami, ravna in dolga; daleč tja, do ovinka sredi ravnine, se odraža bela proga od rujavega polja. Tam zadaj pa se svetijo bele hiše mesta in visoki stolpi, solnce sije na strehe, da žarijo v živih barvah. —

Ta naša cesta! Nenadoma pride misel, slika iz daljnih dni, ravnotako pozdravljajoča, kakor vse druge.

Binkoštna nedelja je bila takrat. Jaz sem se peljal v gosposki kočiji po tej naši beli cesti, pomislite, v kočiji! Pri birmi sem bil tisti dan, v mestu in naš gospod učitelj je bil moj boter. Nekaj izvanrednega je bilo to pri nas, da veže učitelj kmetskemu otroku; kar se spominjam, se pri nas ni zgodilo enakega. Jaz pa sem bil v šoli najpridnejši, moji odgovori so bili učitelju najbolj všeč, zato se ni obotavljal, ko ga je naprosila mati za botra. Birma je bila v mestu; kako mi je ugajalo, se ne spominjam več natanko, le toliko vem, da smo se vozili domov v lepi gosposki kočiji. Učitelj je bil boter še enemu fantu; ta je bil seveda iz mesta in ves gosposko napravljen. Učitelj je povabil po končanih ceremonijah fanta in njegovega očeta s seboj na dom in vsled tega se je zgodilo, da sem moral jaz sedeti spredaj pri kočijažu. Toda to me ni motilo prav nič; naj se le vozijo oni gosposki ljudje sami zase, jaz sem zadovoljen za enkrat, če me puste sedeti spredaj. Že pride čas, da se bom vozil jaz tam na mehkem sedežu in bodo ljudje ponosni, če bodo smeli sedeti zraven mene. O, že pride čas — — —

Spominjam se, da sem bil takrat trdno prepričan, da pride tak čas. Otrok še sem hrepenel nekam visoko in daleč; saj nisem vedel prav, kam, jasno mi je bilo le to, da moram višje in deje, kakor pridejo drugi ljudje. Danes se mi zdi, da je to povprečno isto veliko upanje, ki hoče nečesa silnega, neznanega, pri vseh čuvstveno bogatejše razvitih mladih ljudeh. Pri vseh onih, ki žive svoje posebno življenje, ki nimajo pravega, toplega doma, ki nimajo ljudij, da čuvajo z ljubeznijo nad njimi. Vsega tega jaz pravzaprav nisem imel, zato, se mi zdi, da se je razraslo ono mogočno, nejasno upanje. Prihodnje leto po birmi sem odšel v mesto v šolo; upanje je zrastle še veliko večje, pozneje pa je pričelo hirati, leto za letom je bilo slabotnejše dokler ni naposled popolnoma umrlo — — —

Četa oblakov je preplula že velik kos neba. Zadaž za njo se je pojavilo še več manjših in večjih oblakov, vsi belo, pražnje oblečeni plovejo mirno in počasi čez modro, smejoče se nebo. Tako poln mladosti in sanj je dan in vendar se mi konča vsaka misel' neveselo, skoro žalostno . . . Zakaj tako? . . .

Daleč tam, na griču pod goro stoji grad, beli zidovi bleste lepo pred temnim gozdom, ki stoji v zadaj. Star grad je to; kadar sem hodil po tistih mračnih, dolgih hodnikih, me je vselej obšlo tesno, skrivnostno čuvstvo, odprl sem si za kratek čas težka, rjasta vrata in sem pogledal v temno sobo in sem mislil na davne, imenitne dni . . . Valvasor pripoveduje o tem gradu, da je nekoč njegov lastnik, mlad grof nekeje ugrabil mlado dekle iz plemenite rodbine, ki pa ni maralo za njegovo ljubezen. Odnesel jo je naskrivaj, s silo k sebi na grad; ker se je bal, da bi njeni izvedeli za njo in bi jo zahtevali nazaj, jo je skrtil v najbolj skrito sobo v gradu, tako, da je bilo njeno bivališče bolj podobno ječi kakor stanovanju graščakove neveste. Ali ona ni hotela postati njegova, po prostosti in po solncu se ji je hotelo, proč je hrepenela, v mesto in v življenje. Nekoč zjutraj pa jo je našel grof mrtvo v sobi, Valvasor pripoveduje, da je zavžila toliko pajkov, ki jih je nalovila pp sobi, da je vsled prevelikega strupa umrla. Grof pa se je v brezmejni žalosti usmrtil sam, poslednji svojega rodu. —

Tako pripoveduje stari zgodovinar o gradu. Jaz verjamem to povest, saj se dobe tako čudni ljudje na svetu, ponosni in nepremakljivi v svoji volji. So, ki volijo raje smrt, kakor da bi storili dejanje proti svoji volji, drugače, kakor določajo sami. To so pravzaprav močni ljudje, samo precej malo jih je takih —

Tam, od doma sem, teče mlajši brat in maha z roko. Očividno nese nekaj, že zdaleč kliče in videti je, da je jako dobre volje:

„Kam tečeš tako, Janče?“

„Tole je zate, glej,“ hiti ves zasopljn in mi da kup razglednic.

„E, glej no, kaj nič drugega?“ ga podražim nalašč, „to vendar ni vredno takega hrušča. Pa ti hiti in kriči, kakor bi zadel stotake.“

„Kaj pa še hočeš,“ odvrne hitro brat, nekoliko ozlovoljen nad vzprejemom.

Prečitam brž, kar mi je prinesel. Par razglednic od znancev in eno pismo; tisti, ki so ostali v mestu, pišejo, da je pusto in dolgočasno. Nimam rad, da mi pišejo toliko, posebno ne, kadar sem doma! te pokvari „štimumgo“, ki je z menoj na teh poljih. Zdi se mi, kakor da zaveje zaduhel, nezdrav veter čez te zdrave poljane, kadar berem tu pisma iz mesta; jaz pa hočem uživati to svobodo čisto in neokuženo. Ako bi imel vsak tak dom, taka polja in njive, kakor so tu, da bi šel v težkih dneh in bi živel

tu nekaj ur s slastjo in s polnim srcem, bi nemara izginilo nekoliko tistih bledeh mestnih senc. —

Brat si hoče ogledati razglednice, kakor vselej, kadar sem doma.

„Pusti rajé to, Bova že zvečer pogledala, zdaj raje povej kaj. Ali ti je bilo kaj dolgčas po meni?“

„Kaj mi bo dolgčas. Saj nimam časa misliti na to.“

„E, pa vendar! Vsaj včasih, zvečer! Veš, kako sva hodila o Božiču v mraku poslušat na polje, ko so zvonili na vseh straneh avemarijo. Ali si res že vse pozabil?“

„O, tisto že še vem. Vidiš, danes pa ne bova mogla poslušati,“ odgovori čež nekaj časa in me pogleda po strani, kakor bi hranil važno skrivnost.

„Zakaj ne?“

„Zato, ker danes ne bo zvonilo. Zvonovi so šli, v Rim.“

Zasmejem se mu.

„V Rim? kako so pa mogli tja?“

„Že kako. Mama so povedali, da so šli. Ko bom tako velik, kakor ti, bom pa tudi jaz vedel, kako. Šli so pa čisto gotovo, saj slišiš, da je zdaj čisto tiho in tri dni bo tako. Če bi zdalje umrl, pa bi mi še zvonilo ne, so rekli mama.“

Zdaj brat umolkne in gleda čez njive. Tam stoji sosed in vpije nad hlapcem; kolikor morem razumeti, mu razlaga, kam bo prihodnji teden navozil gnoja. Danes še in vse velike dneve miruje po stari šegi vsako delo na polju.

„Ali greva domu,“ se obrnem k bratu.

„Le. Boš videl, koliko je zrasla moja smreka v lanskem letu. Saj še nisi gledal, se mi zdi, dolgo že ne; tvoja ne raste posebno, boš videl.“

Ej, smreke! Vselej, kadar se spomnim nanje, mislim nehote na brata in na vse domače. Nekoč, pred leti še, smo jih usadili, oče, starejši brat in mlajši in jaz, vsak svojo. Vsi naenkrat smo jih sadili, v ravno vrsto, eno poleg druge in smo se pogovarjali, katera izmed njih bo pač zrastle najvišje. Takrat je bila moja najvišja in tudi najlepša, tista pa, spominjam se natančno, ki jo je vsadil Janče, je bila najmanjša in najbolj zapuščena. Zdaj so bile razmeroma že visoke; vselej kadar sem prišel domov, sem se ozrl nanje in sem se spomnil na tisti pogovor, ko smo jih sadili. Zdaj pa jih nisem opazoval že precej časa; ko sem jih videl zadnjikrat, se mi zdi, da so bile vse približno jednako visoke.

„No, poglej,“ začne Janče, ko se prikaže zelenje izza hiše, „moja je najvišja in najlepša, potem pride Francetova, tvoja pa, poglej —“

Moja smreka ima zlomljen vrh; sneg ga ji je pač polomil po zimi. Ni prav, da bo moja zadnja, mi gre skozi misli, sreča še da nisem mistik. —

„Vidiš? Zdaj bo mo prva, tvoja pa bo vedno zadnja, če bo sploh še rasla dalje. Zakaj si si pa izbral takrat največjo.“

V bratovem glasu drhti rahlo sočutje; zdi se, kakor bi mu bilo žal, da se je moji zlomil vrh in da je njegova najvišja. Tudi v očeh se mu sveti nekaj; kakor bi se naenkrat spomnil na oni dan in na misli, ki so bile v nas takrat. Rad imam tega brata, sam pravzaprav ne vem, zakaj. Vselej, kadar sem doma, govorim največ z njim, o vsem mogočem. Pripovedujem mu o mestu in o krajih, ki sem jih videl po svetu; vse posluša pazljivo in tudi zanima ga vse. Najraje ima, kadar mu pripovedujem iz zgodovine, o grških in rimskih bajkah, o Aleksandru, o Cezarju; zapomni si vse. Natčno še vem, kako se je smejal, ko sem mu prvokrat pripovedoval, kako je premeteni Odisej prevaril Polifema in Kiklope, ali pa, kako so se z njegovo zvižaco Grki polastili stolice sivega Prijama. Zdaj gleda nepremično na smreke. videti je da, da išče besed, da bi me potolažil. Da ga rešim zadrege, mu rečem kolikor mogoče malomarno.

„Ej, ti, le pazi, da prihodnja zima tvoji ne vzame vrha!“

„Moji? O, le ne boj se, moja je močna. Včasih je bila slaba, zdaj pa se je utrdila, da se ne briga za sneg. Tvoja je bila v začetku močna, pa se je potem tako pokvečila.“ —

„Saj ravno zato. Za mojo pride na vrsto tvoja, boš videl.“

Brat molči in gleda zamišljeno na smreke. Nemara mu postaja jasno, da se lahko njemu zgodi isto, kakor meni in najbrž ga ta misel ne radosti posebno. —

Solnce sije toplo in življenje vzbujajoče. Kakor rahle, lepe misli plovejo oblački čez nebo, beli in majhni. Vsa široka ravan blesti v pomladnem dnevu, strehe mestnih hiš v daljavi žare živo, kmet, ki gre čez polje, si zvižga veselo pesem. —

JOŽE:

KAJ ČEM PETI?

Da dekle imam,
opeval bi jo,
ker je pa nimam,
ne morem zato.

Da luno bi videl
in zvezde svetle,
bi njim posvečene
te pesmi bile.

Ker zvezdic ne vidim
ne lune blede,
zato tako skačem,
zdaj tu, zdaj drugje.

ELVIRA DOLINAR:

O NAŠEM ŠOLSTVI.

Narod bez šola jest narod bez budućnosti, pravi Hrvat In prav ima. Po stanju današnje civilizacije si ne moremo misliti naroda, ki bi dosegel kakoršen koli pomen na svetovnem pozorišču brez stremljega do splošne izobrazbe.

V črnem srednjem veku so gojili znanstvo v tihih samostanih. Svet se ni veliko zanimal za njo. Glavno sredstvo napredka je bil meč. Marsikateri visokorodni vitez, ki je slovel daleč na okoli zbog svoje izurjenosti v uporabi orožja niti ni znal svojega imena podpisati. Lahko si potem mislimo, v kakem duševnem stanju je živela masa ljudstva, ko so bili celo njega voditelji tako nevedni. Pogrezala se je v najgloblje vraže.

Toda časi se izpreminjajo. Danes nam ne velja več za merilo izobrazbe izurjenost v orožju. Meč je izpodrinila knjiga. Ne veljajo več toliko telesne vrline. Naša doba zahteva i vežbana duha. Ves prikroj današnjega življenja je pač tak, da ima oni narod najboljše šanse zavzemati vodilno mesto med narodi, kojega široke mase stoje na najvišji povprečni duševni stopinji.

Mali slovenski narodič zavzema v tem oziru še vedno kaj skromno mesto. Nočem tu preiskati vzroke temu zaostajanju. Nočem jadikovati, da so bili slovanski narodi vedno pastorki mogočne Avstrije. O tem pišejo vže dosti politični listi, kojim rade volje prepuščam ta predmet v temeljito pretresavanje. Konstatirati hočem samo dejstvo.

Slovenski narod je v kulturnem oziru daleč zaostal za svojim mogočnim nemškim tekmečem. A kaj je posledica tega?

Razviti se ni mogla v Slovincu samozavest. Slovenski kmetič je vedno videl, da govore „gospoda“ v nemškem jeziku. Po vseh uradih je videl, da dominira nemški živelj. Čim višje je pogledal, tem ekskluzivnejše se mu je pokazalo samo nemštvo. Svoj lastni jezik je slišal le na kmetih med svojimi vrstniki ter med nižjim ljudstvom po mestih. Kaj čuda, da je njegov priprosti, logičnemu razmotrivanju nevajeni um prišel do prepričanja, da je nemško „nobel“, med tem, ko je slovensko prosto, namenjeno le priprostemu ljudstvu. A ker je Slovenec sploh

skozi skromnega in ponižnega značaja, se mu niti sanjalo ni, da bi znalo biti to razmerje vendar nekoliko krivično.

No v zadnjih 50ih letih se je obrnilo pač nekoliko na bolje. Širile so se i po slovenski domovini šole, ki so vzbujale slovenski duh iz sna. Tudi slovenski kmet zdaj že sluti, da njegov jezik ni manj vreden, ko drugi jeziki.

Pravim, da sluti, kajti popolnoma še z daleka ni prepričan o svoji enakovrednosti z nemškim elementom. Samo ga pogledajte. Da se nauči le par fraz blažene nemščine, vedno se bo hotel skazati, kako je „fino“ izobražen. Ponosen je na svojo nemogočo nemščino, ko kak zmagoviti general na vojne trofeje, in le s težka dobiš še slovensko besedo iz njegovih ust. Predolgo je hlapčevalo slovensko ljudstvo nemškemu gospodarju. Phudo ga je prešinila zavest o njegovi manjvrednosti. To se ne iztrebi kar na kratko vže pri prvi generaciji.

A učinek te ponižnosti in skromnosti! Premislimo stvar logično, ne oziraje se na fakta. Ali ne bodo rekli naši nemški soprebivalci: glej, zlato ljudstvo. Ponižno in pohlevno. Hlapčevalo nam je stoletja in stoletja zvesto in udano. Hvaležni mu moramo biti za žule, ki jih je pretrpelo za nas!

Ali pa govore res tako? Ne, kajti v krutem narodnem boju ne velja logika, ne velja razum in razsodnost, ampak le sila jačjega. Zasmehujejo in zaničujejo to ljudstvo. Imenujejo ga poniževalno majvrednega, ker se v trdem življenskem boju še ni moglo povzpeti do sijaja in bleska.

Ako hoče slovensko ljudstvo tekmovati uspešno z nemškim sosedom, velja mu le eno orožje: duševna izobrazba ljudskih mas.

Oporeklo se mi bode, da se je v tem ožiru uže veliko zgodilo. Da, veliko, a vendar bore malo. Res je sicer, da so nam snovala zadnja desetletja uprav še-le ljudsko šolstvo. Toda v primeri z ogromno množino šole obveznih otrok je to vse nedostatno. Dokler bodo morali otroci hoditi po eno uro daleč v šolo, dokler bode sedelo v jednom razredu 70 in še več otrok, tako dolgo še ne moremo biti ponosni na svoje ljudsko šolstvo.

Moderna pedagogika si je izmislila neki grozni „Schlager“. „Massenunterricht“ se imenuje ta nesrečna iznajdba. Na temelju tega „Schlagerja“ natlačijo razrede polne otrok, kakor kako čredo ovac v hlev. Samo ker niso otroci tako mirni in potrpežljivi, kakor ovce. Ravno nasprotno. Čim več jih je, tembolj so nemirni, živi in neukrotljivi. Med to otročjo čredo pa postavijo učitelja kot nesrečno žrtvo tega nesrečnega sistema s težavno zadačo izobraziti, opiliti in naučiti to krdelo nevstročenih malih divjakov. „Massenunterricht“ pravijo temu zistemu, ter si mislijo: učitelj napiše na tablo, otroci vidijo vsi; učitelj pové, otroci slišijo ravno tako vsi. Ni bes, če se ne bodo naučili. Pozabili so samo na malenkost: da ima učitelj pred seboj otroške duše, kojih vsaka zahteva, da jo učitelj temeljito študira, da preizkuje z ljubeznijo tudi njene najbolj skrite koticke, da se mora pri

pouku ozirati na vsakega otroka posamič, na njegovo individualnost, na njegov značaj in njegove zmožnosti. Tega pa vendar ne more storiti v prenapoljenih razredih. Zato so pa tudi uspehi večinoma tako sijajni.

Ako hočemo res konkurirati uspešno z nemškim sosedom, moramo število ljudskih šol najmanj podvojiti. A potem tudi lahko rečemo: naša bodočnost nam je osigurana.

Nič boljše, kot ljudsko šolstvo ni naše višje šolstvo. Ni mamo meščanskih šol, ki so za razvoj srednjih slojev tako neobhodno potrebne, niti nimamo obrtno nadaljevalnih šol. Na kako grozovito nizki stopinji stolji vsled tega obrt na kmetih, to vé samo ta, ki je imel priliko študirati to žalostno stran našega ljudstva.

Kaj pa še-le dekliske šole! Nikjer po deželi ni niti enega zavoda, kjer bi se mogle izobraziti deklice. Edina 8 razrednica v Ljubljani pri Sv. Jakobu mora služiti hčeram cele kronovine. Na višjo izobrazbo deklic tako ni misliti, ako se nočemo poslužiti nemških privatnih zavodov. Kajti v licej pride samo omejeno število učenk, isto velja za pripravnico, ki je, last non least, brez malega zopet nemška. A ravno našemu ženstvu — in ne samo onemu nižjih slojev — treba še veliko, veliko več izobrazbe.

Povdarjam tedaj še enkrat. Kedor hoče stovenskemu ljudstvu dobro, naj glasuje za šole, šole in zopet za šole. Edini spas nam je šola. Samo krepko, duševno samostojno ljudstvo se za more upreti tujemu navalu, med tem, ko mora nevedne, nepoučene mase brezpogojno pogoltniti duševno jačji tuj element.

STRNIŠA:

NARODNA.

Pridi moj fantič po rožmarin,
v šopek povila ga z zlatim bom lasom,
pesem zapela ti s srebrnim glasom,
ah, pridi moj fantič po rožmarin!

Pridi moj fantič po nagelj rdeč —
s svitlimi solzami ga pojim,
kot mati dete skrbno ga gojim,
saj je kot srce moje žareč!

Ah, pridi moj fantič po ljižo —
predno na vojsko odšel mi boš,
predno drugi postane moj mož,
in predno srce mi umrlo bo!

Sama, ah sama ostala sem,
prepozno mu rože ponujala sem —
moj fantič med drugimi rožami spi —
sam sredi svoje rdeče krvi . . .

M. M. SELJANOV:

VESELO SE NASMEJEM . . .

Po kosilu mi je gospa Dobravčeva pripovedovala zgodbo iz svojega življenja; poslušal sem jo z zanimanjem in pazljivo sem sledil njenim besedam.

„Vsi smo ljubili svojega očeta in bali smo se ga; zakaj resen in strog je bil. Navado je imel, da je šel zgodaj spat, pozimi ob osmih, poletu ob devetih. In ko je odšel spat, smo samo šepetali, naglas si nismo upali govoriti in tudi nikdo ni stopil preveč trdo, da ne bi zbudil očeta.

Bile smo tri hčere, Anica, Irena in jaz. Ko smo dorasle za možitev in so prihajali v našo hišo ženini, ni bil naš oče z nobenim prav zadovoljen. Zlasti tega ni maral, če so prihajali k nam zvečer. Rekel jim ni sicer nič in odšel je spat, kakor je bila njegova navada; toda drugo jutro smo jih pa slišale me.

Še najrajši je videl Dobravca, toda tudi njega ni imel preveč rad. In nekoč mi je rekel, da mu bo prepovedal vstop v hišo, če bo prihajal še naprej zvečer. Dobravcu sem to povedala in čez dva tedna je prosil za mojo roko. Ko je moj oče videl, da misli resno, je dovolil, toda ne z veseljem.

Ko smo obhajali zaroko, je bil moj oče ves večer nenavadno resen in spregovoril je le zdaj pa zdaj kako besedo in odšel je kmalu spat. — Ni mu bilo po volji, da bom vzela učitelja. Dasiravno je bil sam učitelj, vendar ni maral učiteljev. Preveč odvisen se mu je zdel ta stan.

Po zaroki je bil moj oče še bolj tih in resen kakor navadno. Pri kosilu me je včasih pogledal z nekim čudnim pogledom, in ko me je pogledal, mi je postalo pri srcu tako tesno, kakor da bi mora sedla na moje prsi. Tisti dnevi so mi bili bolj žalostni kakor veseli.

Moje možitve ni videl rad in še celo tisto jutro, ko sem se pripravljala k poroki, je stopil k meni in mi rekel: „Ali res ne moreš prebiti brez možitve? Ali nočeš živeti tako? — Jaz bi najrajše videl, da bi se vsa stvar razdrla.“

Pa vendar se ni razdrlo in omožila sem se z Dobravcem.

Sicer bi pa bila imela vzeti nekega Nemca Heimbringa, ki je bil uradnik pri rudokopih. Imel je veliko premoženje in ljubil

me je zelo. Ko pa je spoznal, da imam rajši Dobravca, je pustil službo in odšel na svoja posestva na Nižje Avstrijsko. Še dan pred poroko sem dobila od njega pismo; pisal mi je, da naj skrivaj pobegnem od doma in se poročim z njim. Toda ta misel se mi je zdela blazna. Po poroki pa mi je poslal brzojavko in mi častital. Kako me je to jezilo!

Toda bilo je prav, da se je tako zgodilo. Ko bi bila njega vzela, bi bila s šestindvajsetimi leti že vdova. Umrli je ravno šest let po moji poroki v Dunajskem novem mestu in zapustil tam dve hiši in veliko premoženje. Prav je, da ga nisem vzela“.

Umolknila je. Čez nekaj časa pa je globoko vzdihnila in rekla: „Ko človek pride v leta, se rad spomni svojih mladih dni. Ko se spomnim na pretekle čase, se tako veselo nasmejem, kakor bi se mi ne zgodilo v življenju nikoli nič hudega.“

JOŽE:

ŽENSKA.

Modrega slišal nekoč sem človeka,
ki je dejal:

„Ženska je križ.

Če je dobra — je eden,

če je slaba — devet.“

Je-li to res — za zdaj še ne vem.

Sem drugega slišal nekoč modrijana
in ta je dejal:

„Je baba hudir.

Če je dobra — je eden,

če je slaba — devet.“

Je-li to res — tud' tega ne vem.

Mlada sreča.

Za Boga svetega, Josip, naredi
vendar hitro srečen obraz, vsaj
smo že v cerkvi.

Spekulacija.

Le glej, Mica, da se kako pri-
kupiš orožniku, mogoče da mi
potem pusti uteči.

24. Številna uganka.

M. Globočnik, Voglje.

Ko prijádramo 1, 2, 3, 4, 5, 6,
zakličé kapitan: mornarji
6, 5, 4, 3, 2, 1!

25. Homonim.

Ivan Sever, Ljubljana.

Ko sem bil ———, je hodila
mačka k meni — —.

26. Uganka.

Iv. Četina, Laško.

Dečki in razni moške
prvo imajo kot krstno ime;
drugi na Krasu živi,
jezik naš mili tud on govori.
Zveži pa dela oba!
Sram ga, ki tega imena ne zna.

27. Konjiček in kraljev sprehod.

Prijatelj prijatelj iz domovine.

daj	te	žen	ro	je	za	je	vse
na	bla	*	kli	ptič	*	in	spanč
smeh	in	vse	si	jut	po	se	ki
den	vsa	če	ček	ro	ka	ve	ke
e	ljaj	dob	dob	dob	soln	brž	span
zem	i	r	ro	ro	vsi	na	se
lja	kot	*	ro	ro	*	za	li
g	o	je	jut	jut	ej	ge	no

28. Tajinstveni napis.

Anton Adamič, Ljubljana.

Vislice ječar okno.
Sestavite iz teh treh besed pre-
govor.

29. Kraljev sprehod.

S. Burič, Emona.

l					
a	e				
n	s	v			
i	e	i	i		
j	a	v	o	ž	

30. Vizitnica.

Zdravko Wirt, Sele.

Joško Kirstmajer

Iz črk vizitnice se najde poklic
osebel!

31. Sestavljalna uganka.

Franja Kozjekova, Vače.

Sestavite iz sledečih zlogov
grobní napis:

Po — naš — ji — zdrav —
ce — nik — duh — lež —
več — Kot — či — nih —
lja — Tvoj — dob — de —
je — zad — ne — Slo — ni —
naj — slad — ven — ko —
Ko — ni — vi — jo — vaj —
hva — rol — ske — rot —
iz — naj — to — bes —
sprem — po — šav — nik.

32. Vprašanje.

Branko iz Bočne.

Kakšnih vic si po zimi mar-
slikdo želi?

33. Besedni rebus.

Eduardovič iz Polzele.

$$\begin{array}{|c|} \hline R \\ \hline \end{array} = \frac{a}{\text{gos}} 3 \times \begin{array}{c} Z \\ T \end{array} \text{AJIL}$$

Rešitev ugank v 3. številu.

16. Vino — tok: vinotok. 17. Koš, uta: košuta. 18. Pet, rog, rad: Petrograd. 19. Dober dan Ivan! 20. Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri. 21. Par, žar, dar, čar. 22. Klara, puran, vrata, ratar, krava, koran, jadra. 23. I, jad, Jafet, lev, t.

Naročila, reklamacije, pritožbe, i. t. d. naj se pošiljajo naravnost na Vydrovo tovarno hranil v Pragi VIII., rokopisi pa na Zofko Kveder-Jelovšek, Zagreb, lica 20.

T. Z. Vaša pesmica je tako slabotna stvarca, da je vsaka „kritika“ odveč. **Bojan.** Ne, z Vašimi pesmicami ne morem biti zadovoljna. Vsak, kdor prečita sledeči vzorec, bo mojega mnenja:

Večer je.
Za goro že
se solnce skriva.

Zlatokrila
deva mila
v gaju sniva. itd.

Sneženski. Prav je, če je človek domoljuben, ampak za poezijo to ni dovolj. **Vek.** „Sin ulice“ ni za tisk. **A. D. Starinska** — prestarinska romantika. Pošljite kaj boljšega! **Tr. na Primorskem.** Vse, kar požete o slani, o rožicah, o luni in o fantih, peli so drugi že na tisočkrat — samo boljše! **Zagorska.** Vaša črtica ima isto napako. Če se že opisuje kakšen dogodek, ki se je že nešteto krat opisal, mora biti vsaj oblika nova, mikavna, posebna. **Zvonko.** „Kadar, ko sva se ljubila...“ Ne, ni za javnost! **Dušan.** Slabo in preplonkano! **P. B. Vanda.** Nič!

VSEBINA: KSENIJ VERIN: Ob mraku. — FRANJO NEUBAUER: Sprijaznil sem se s svetom... — R. B. ORIN: V album. — ADA KRIŠTANOVA: Generalica. — MIJO MLADJENOVIČ: Pod planinami. — JOSIP PREMK: Piruhi. — IVO ČESNIK: Martin Praprotnik. — JOSIP MARKOVIČ: Zvonovi potujejo... — JOŽE: Kaj čem peti? — ELVIRA DOLNAR: O našem šolstvu. — STRNIŠA: Narodna. — M. M. SELJANOV: Veselo se nasmejem... — JOŽE: Ženska. — Smešnice. — Uganke. — Vydrova otroška moka.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: F. Vydra v Pragi VIII.

Tisk firme Binko in Zika v Pragi II., Vodičkova 22.

Vydrova otroška moka.

Življenje doencev.

„Za otroka“ se je glasilo geslo leta 1908., naznanjujoč nekako smer javnega socialnega delovanja ne le sedajne dobe, ampak tudi za celo vrsto bodočih desetletij. Vse za otroke, za svoje lastne otroke, naj ljudstvo izvrši, kar je v njegovi moči, da bi bili telesno in duševno bolj zdravi in krepkejši kot smo pa mi, da bi tako dospeli do boljšega, mirnejšega in bolj harmoničnega pozemeljskega življenja. Ali ima to geslo in po njem označeno gibanje kak važen vzrok, ali pa je morda zopet le novodobna fraza? Da, žal, ima zelo važen temelj.

Zgodovina zdravja in zdravništva nas uči, da je imela vsaka doba v življenju narodov svoj lasten poseben značaj bolezní, ali pa je vsaj posebno pozornost obračala v prvi vrsti na gotove bolezní. Take bolezní ali skupine bolezní so povzročile mnogoštevilno obolenje in smrt po razsežnih pokrajinah pri celih rasah in več stoletij zaporedoma. Tudi naša doba se lahko izkaže z številnimi boleznimi, ki zahtevajo mnogo več žrtev kot pa ostale in zato se obrača na nje tudi mnogo večjo pozornost kot pa na druge: to so v prvi vrsti otroške bolezní, ki povzročajo neprimerno veliko umrljivost najnežnejše dece, doencev.

Ta velika umrljivost ima dve glavni vrsti vzrokov: na edni strani so individualni vzroki, ki so posledica okolice ali kraja bivanja, vremena, hrane, načina življenja, telesne konstrukcije otrok in starišev, njih socialnega stanu in izobrazbe, na drugi strani pa so splošni vzroki, ki imajo za vse isti vpliv namreč razlike v spolu, letnih časih, zakonske in nezakonske razmere in pod. Izkušnje pridobljene v raznih delih sveta se strinjajo v tem, da vsaka znatna premena zunajnih živlenskih pogojev otrok, povsod vidno vpliva na spremembo v razmerju umrljivosti. Ta pojav nam dokazuje, da umrljivost doencev, ki nas vse ostrašuje, ni pravična, da ni neizpremenljiva, da se jo da znižati, da ni izraz tise zdravstvene stopnje, ki bi se je dalo lahko doseči. Zdravje doencev se toraj lahko zviša, njih umrljivost pa zmanjša.

V ta namen vidimo sedaj povsod intenzivni boj proti nadprimerni umrljivosti doencev; ta boj zavzema vedno bolj prvo mesto vsega socialno-higijeničnega gibanja. Kakor plaz, ki se vtrga, tako se širi to gibanje, ki se ga ne da več odstraniti, iz mest na deželo, med bogatimi in revnimi, zdravniki i laiki, zasebniki in korporacijami, občinami in državnimi uradi na celi črti se sliši glasen klic po pomoči; umolknilo so prazne fraze, z katerimi se je ljudstvo toliko let zadovoljevalo in totažilo svojo vest, namreč da je velika umrljivost doencev naravni in nujni ventil proti temu, da bi se človeški rod preveč ne pomnožil; vedno bolj se sedaj širi spoznanje, da otroški svet reprezentira narodnogospodarski kapital, z katerim morajo računati hočeš-nočeš tudi najbolj mogočne države, ako nečje trpeti vsled njegove velike umrljivosti od leta do leta vedno večje na milijone idoče škode; države gotovo ne morejo več mirno gledati v bodočnost, iz obraza v obraz pretečemu pojavu, da se število človeškega rodu zmanjšuje.

Vsak rodbinski oče, vsaka žena mati čuti v sebi, kako velika nesreča je izguba otroka; splošna nadprimerna umrljivost doencev je tudi splošna nesreča; koliko žalosti prizadene smrt ljubljenega deteta štarišem; vznemirja jim tudi vest, vedno se vprašujejo, ako so se poslužili v resnici vseh sredstev in poti, da bi rešili otrokovo življenje, velika je navadno tudi materijelna zguba v gotovini vsled bolezní, zdravil, pogrebnihi stroškov in podobno. Brezvspešen postane ves že skrbno izvršeni trud in delo ter izdatki, ki so bili namenjeni v otrokov blagor; vsi idejalni in materijelni upi, ki so jih že stavili stariši na svoje drago dete v bodočnosti, se razprše.

In kakor z izgubo posameznika, izgublja tudi celota, tako more biti pomagano celoti zopet le na ta način, da se reši posameznike. Ako se bo gledalo na to, da se ohrani vsakega posameznega dojenčka v vsaki posamezni rodbini pri zdravju in življenju, bo na ta način dovršen velik del boja proti umrljivosti doencev. Da bi pa stariši in vzgojitelji doencev vedeli, kako naj varujejo svoje maličke pred boleznimi, morajo poznati nevarnosti, ki jim prete. Tri velike skupine bolezni obstoje, ki so največji vzrok prevelike umrljivosti doencev: bolezni prebavljajnih in dihalnih organov ter živčne bolezni; ker bolezni prebavljajnih organov zahtevajo več žrtev, kot vse ostale skupaj, mora se obrniti proti njim v prvi vrsti vsak boj proti umrljivosti doencev, ako se hoče doseči sploh kak uspeh. Bolezni prebavljajnih organov pa so pri dojenčih v najtesnejši zvezi z njihovo hrano.

Naravna hrana doencev.

Kar se tiče hrane zdravih otrok v prvem letu njihovega življenja, je ustvarila narava njih prebavljajne organe tako, da je najboljša in najprimernejša hrana za nje materino mleko. Vsakega dojenca naj toraj dobi sama mati. Toda ta zahteva pogosto ni izvedljiva: mati lahko po porodu oboli, ali pa je že iz prejšnje dobe tako bolna, da ji ne moremo pustiti z mirno vestjo dojeti. Treba pa zopet tu povdarjati, da ni nesposobna za dojenje že vsaka žena, ki se za tako smatra ali proglasi; o nesposobnosti za dojenje sme odločevati le zdravnik. Toda tudi če bi bile vse matere tako vestne, vendar ostane tu še mnogo otrok, ki ne dobivajo hrane iz prsi svoje matere. Mogoče je tu seveda nadomestiti takim otrokom materina prsa z mlekom dojilke. Iz zdravstvenega stališča ni ugovora proti dojenju po tuji materi. V praktičnem življenju pa ima ta nadomestitev pomen samo v zavodih, izven njih je za zgoraj navedene otroke skoraj brez cene. Morejo je biti deležni le otroci dobro situiranih starišev, dočim je dojenje po dojilki nedosegljivo za otroke širokih vrst naroda; ti otroci pa tvorijo ravno glavni kontingent onih, ki vsled bolezni na prebavljajnih organih povzročajo nadprimerno umrljivost doencev.

Še mnogo večja in številnejša kot ravno navedena prva vrsta otrok, ki popolno mora pogrešati hrano ženskega mleka pa je tista vrsta, ki te hrane čisto popolnoma ne pogreša, toda ne dobiva je v zadostni meri: bodisi da je množina nezadostna, ali pa traja samo kratek čas in ne dosega toraj prave mere naravne potrebne hrane. Vzroki te nezadostne naravne hrane nastanejo včasih iz zdravstvenih ozirov, bolj pogosto pa vsled socialno-gospodarskih razmer, tako da je naša znanost proti njim brez vsake moči: mati ima sama tako bedno življenje, da je njeno telesno stanje pod vsako kritiko, tako da hrana, ki jo dobiva od nje otrok, slednjemu ne zadostuje niti z ozirom na kakovost, niti z ozirom na množino, ali pa tudi hodi mati na delo in more dete napojiti iz svojih prsi le zjutraj in zvečer. Kjer pa se enkrat začne otroku dajati tudi na drugi način hrane, izgublja dojenje svojo ceno in dete na ta način hranjeno se prsi sploh kmalu popolnoma odvadi.

Nedostanek hrane iz materinega mleka, naj bodo tu vzroki že kakoršnikoli, pa je za otroka velika nesreča: vsaj je materino mleko nenadomestljivo, nobeno živalsko mleko niti noben umeten nadomestek ne more nikdar doseči kakovosti materinega mleka, ki ima za otroški želodec v vsakem posameznem slučaju poseben pomen in vrednost. Kaj nam pomaga, če poznamo kemično sestavo in mikroskopično sliko ženskega mleka, ko pa ima vsaka še tako majhna razlika od pristne njegove kakovosti takoj slabe posledice na zdravstvenem stanju otroka! Delujoča mlečna žleza živega človeka proizvaja vedno le potrebno množino mleka ravno zahtevane kakovosti, more vsak dan kakovost v gotovih mejah spremeniti, gotovi izdelek ni nikdar podvržen razkrojitvi; nasproti temu pa je gotovi umetni ali živalski izdelek podvržen vedno nevarnosti raz-

krojitve, ima vedno, bodisi še tako dobro, isto kakovost, vedno isto razmerje med posameznimi sestavinami.

Umetna hrana dojenčev.

Za to pa se mora otrokom pri pomankanju materinega mleka to z nečim nadomestiti; od davnih časov sem se jim je dajalo živalsko mleko, skoraj vedno kravje mleko. Pravo nadomestilo pa to ne more biti, saj je to mleko določila narava za mladiče goveje živine.

Dolgo ni bilo znano, kje tiči slab uspeh hranjenja dojenčev z kravjim mlekom; še le pred kakimi desetimi leti se je posrečilo raziskovalcem najti pravi vzrok: kravje mleko sestaja iz znatno drugačnih kemičnih sestavin v primeri z materinim mlekom in niti izdaleka ne odgovarja zahtevam po popolni nadomestitvi za materino mleko. Na edni strani ima kravje mleko preveč snovi — namreč toščice, na drugi strani pa mu primanjkuje — mlečnega sladkorja. Zato se to mleko pripravlja za otroke tako, da se ga z različnimi dodatki zredčuje, toda tudi kot tako pripravljenega se ga more le prav od daleč primerjati z ženskim mlekom. Dojilke pa lahko tudi podlegajo boleznim, ki se jih na zunaj ne zapazi, ki se z mlekom prenašajo na človeka, posebno jetika (tuberkuloza, perlovina), lahko pa tudi bolezenski zarodki vniknejo v že namolzeno mleko iz posod, iz zraka itd.; zato pa je nujno potrebno, da se mleko pred uporabo očisti vseh teh škodljivih primesi, zato so narejene v ta namen razne priprave, stroji za sterilizacijo, pastevrizacijo, ali kako se že imenujejo vsakvrstne take priprave. Res je, podobne priprave, se dajo dosti dobro uporabiti, toda človek iz srednjega ali delavskega stanu si kaj podobnega ne more omisliti, ker na ta način bi ga stala hrana za samega dojenčka toliko kot pa drugače za celo rodbino. Zato deloma nadomestnje one komplicirane metode na ta način, da dobro skuha kravje mleko; kuhati se ga mora vsaj od 10—15 minut.

Podobnost z ženskim mlekom se mu daje, kakor je bilo že rečeno na ta način, da se ga zredčuje, v kateri namen se navadno vživa navadno vodo; da se na ta način ne doseže kakovosti materinega mleka je več kot jasno. Toda ako se zredčuje kravje mleko, kar se česče dogaja, z čajevim ali zrnate kave odlivom, to otroku mnogo prej škoduje; ker tu učinkujejo kofein in thein pogubonosno na otroški želodec, pa naj se jih vživa v še tako malenkostni množini; to so pač srčni in živčni strupi, ki gotovo škodujejo.

Vsled teh težkoč z katerimi se je srečavalo hranjenje dojenčev z tujim mlekom, se je začelo že davno prej kot pa se bili znani vzroki teh težkoč, vporabljeni za otroke rastlinsko hrano. Sedaj pa, ko se je spoznalo izborna kakovost rastlinske hrane, zadobiva to hranjenje vedno več tal in se splošno pripoznava kot izborna. Najpriprostejša primes k kravjemu mleku, ki samo na sebi ne zadostuje, bi bila pšenična moka, toda njeno prebavljanje zahteva močna čreva, ker je nerazpustna in mora biti najprej od maščob, ki prebavljanje pospešujejo, spremenjena v razpustno snov.

Zato so se več let trudili slavni učenjaki, zdravniki, da bi sestavili primerno umetno hrano, kar se jim je po trudapolnem delu in naporu tudi posrečilo. Kakor hitro so bili znani pogoji izdelovanja teh hranilnih snovi, se je tega proizvajanja oprijela industrija, katera nam z vedno večjo dovršenostjo podaja sedaj snovi, v katerih so po veliki večini snovi, ki so bile prej za otroški želodec neprebavljive, že kot prebavljive napravljene; predvsem so nerazpustljivi ogljenčevi hidrati spremenjeni v razpustljive. Na ta način so se je pojavile tako zvane otroške ali mlečnate moke; to so zmesi beljakovine, maščobe, ogljenčevih hidratov in vode.

Splošni postop, ki se pri njih proizvajanja pojavlja, je sledeči: skrob se spremeni v sladkor in dekstrin, kar se zgodi z pomočjo diastaze ali pa pare; ogljenčevi hidrati, ki se jih napravi razpustljive se zmešajo

s svežim ali pa z kondenziranim mlekom. Da bi bil izdelek trajan, naredi se iz dekstrinizirane skrobave moke in mleka testo, katero se potem speče in fino zmele. Mleko kot vir beljakovin se rabi radi tega, ker so beljakovine, ki se nahajajo v raznih vrstah moke, nezadostne; vsebine beljakovin v gotovem izdelku bi se z tem zelo povečale.

Na temelju modernih nazorov zdravniške vede vporablja se otroško moko v sledečih slučajih:

1. kot pridatek zdravim dojenčcem, ki nimajo zadostne hrane od prsi;
2. kot nadomestitev mleka tam, kjer ga otrok ne more prenesti;
3. kot prehodna hrana pri odstavljanju dojenih otrok in
4. kot izključna hrana otrokom, ki imajo prebavljalne bolezni, povzročene po tujem mleku, bodisi da se gre za netek k jesti ali pa za že nastali črevesni katar.

Pri tem velja načelo, da če se gre za odstavljenje, da se teh mok ne sme rabiti za otroke, ki so mlajši kot 4 mesece.

Ako pa se gre za otroke, ki niti pred 4 mesecem svoje starosti niso živeli z ženskim mlekom, ne ostaja nič drugega, kakor da se jih hrani takoj z otroško moko.

Zdravniška znanost ne le, da v navedenih slučajih hranitev dojenčev z otroško moka ne prepoveduje, ampak jo naravnost priporoča. Dokler ni bilo tek mok, so dajali ljudje v omenjenih slučajih otrokom vsemogoče: kavo, čaj, sladkorno vodo, piškote, mlečnato kašo, razno pecivo itd. in tako so povzročali navadno lažje ali težje prebavljalne bolezni in iz otrok so vzgojili betežnike in kilavce. Da je mnogo otrok kljub tej hrani ostalo zdravih in krepkih, na stvari ne dokazuje še ničesar, ako pogledamo na ogromno število žrtev, ki jih je povzročila taka hrana. Otroške moke pa bistveno znižujejo to nevarnost in zato jih zdravniki toplo priporočajo. Vrhu tega pa se otroške moke lahko ponašajo z velikimi prednostmi v primeri z drugimi živili, katere se je dajalo otrokom.

V prvi vrsti je to njih trajnost, ki omogočuje, da se jih lahko porablja do zadnjega ostanka z vso gotovostjo, da je tudi ta poslednji prebitek iste kakovosti kot začetna množina.

Nadaljna vrlina teh mok leži v dejstvu, da se z njih zelo lahko pripravi hrano, ki ne zahteva razven vestnosti in čistosti nikakega prejšnjega znanja in kuharske umetnosti. Jedinna potreba najbolj vsakdajnih surovin za pripravo jedi teh vrst so voda in mleko.

In vrlina, katere ravno pri sednji veliki splošni druginji, ki vlada, ne sme nihče prezreti je neoporečna in razmerna nizka cena otroških mok v primeri z drugimi živlenskimi sredstvi; ravno ta cenost vzposobuje otroško moko, da vnika ravno v tiste vrste naroda, ki otroško moko najbolj potrebuje, ker ne morejo plačevati dojilk. Ta nizka cena ima indirektno velikansk higijenični pomen, ker le ta moka more izpodrinuti in odstraniti v širokih vrstah vse tiste žalostne in neblage posledice, katere povzročajo nepravilno hranjenje otrok, katero povzroča tako velikansko umrljivost dojenčev, kateri umrjejo največ radi bolezni na prebavljalnih organih.

Hranjenje otrok z otroško moko pa ima naravnost na zdravje otrok jako dober vpliv, ker olajšuje prebavljanje. Neglede na to, da je prebavitev ogljenčevih hidratov po veliki večni že pri njihovem izdelovanju umetno izvedena, vlačja otroška moka kot primes k kravjemu mleku tudi prebavljanje te surove snovi. Surova snov kravjega mleka spojuje se namreč navadno v velike vmetke, katere more otroški želodec le čisto površno prebaviti, toraj le na zunaj, dočim njih notrajnost ni pristopna prebavljanje pospešujočim slinam in radi tega povzročajo te skupine kravjega mleka za otroško zdravje tako neblage posledice.

(Konec prih.)

Nekoliko priznanj o Vydrovi otroški moki.

Anda Dobra, soproga, stavbnika Pilzenj. V prilogi pošiljam sliko Slavka Dobrega v starosti 7. mesecev, ki sedaj ko je star 9 mesecev, tehta nad 10 $\frac{1}{4}$ kg. Od 4 tega meseca dalje živi na svojo roko. Konkurenčna otroška moka mu ni prijala, zato sem poskusila uvesti fantka med Vydročke. Vaša otroška moka se mu je zelo priljubila; vsak občuduje njegovo debelost in veselost. Zato sem Vam v resnici hvaležna za Vaš izboren izdelek, bi bo gotovo pri vsakem detetu znamenito učinkoval.

Bogomil Doušek, učitelj, Vojice, Ujezd Podgorni. Naša Marica je danes stara ravno 20 tednov. Že od rojstva smo jo hranili z Vašo otroško moko, le 2 \times (všasih 3 \times) za eno noč je bila dojena. Od 9. februarja dalje pa jo hranimo izključno z otroško moko in z ne- navadno slastjo jo sprejema. Tehta 6 $\frac{1}{2}$ kg. (lačna in nenapravljena), nikdar še ni bila bolna do sedaj in je vedno zelo vesela. Vaša moka res zasluži najboljšo priznanje, in kakor sem se sam prepričal na svoji hčerki, je res velika dobrota za otroke.

Josip Kadlec, učitelj, Čachrov. Naša mala Fanica, danes $\frac{3}{4}$ leta stara, slavi mali jubilej. Popapala je ravno 10 kg. Vydrove otroške moke, t. j. 100 zavojčkov ali 10.000 gr. To so vendar primerne številke za jubilej in vrhu tega gre naši mali prav izborna. Ko je izgubila po 14 dneh materino hrano, se je hranila izključno z Vašo otroško moko, katero ji dajemo strogo se držec predpisov. Vsak drug način hranitve je dosedaj odpovedal. Sedaj tehta 8-2 kg. in zelo zdravo izgleda. Če nas kdo vpraša, kaj ji dajemo, da tako zdravo izgleda, odgovorimo tu na narodni meji: „Nič drugega kot izboren češki izdelek, Vydrovo otroško moko!“ — Pošljite z obratno pošto 2 kg. otroške moke! —

Franc Kašpirek, prvi kuhar v knežji pivovarni v Protivinu. Ker je Vaša otroška moka tako izborna, da nam Čehom pač nikakor ni potreba rabiti tujih izdelkov, prosim, da mi zopet pošljete 3 kg. Vydrove moke. Pošljite ji z obratno pošto, ker zaloga je že pošla in našemu Vladimirju zelo izborna tekne.

Ivan Krammer, posestnik, Alberndorf št. 31. Nižje Avstrijsko: Z Vašo otroško moko sem zelo zadovoljen, ker moji Fanci izborna tekne, zato mi je pošljite zopet 2 kg.

Emma Kinglova, soproga učitelja, Toplice pri Broumovu. Pošljite mi 3 kg. Vaše otroške moke, našemu fantku izvanredno dobro tekne.

Franc Krumlik, trgovec, Kumžak. Prejmite srčno zahvalo za Vaš izdelek, namreč otroško moko. Pri naši Karli se je izborna obnesla, vsem starišem jo priporočam. Pošljite mi jo z obratno pošto 5 kg.

Nikodem Kolaček, mašinist, Spešov-Rajec. Vaša moka se je na mojem fantku izborna obnesla. Pošljite mi je toraj z obratno pošto zopet 1 kg.

Antonija Kuciclova, Vojnovice pri Rymarovu, Moravsko. Prosim Vas pošlite mi še eno steklenico Vaše otroške moke in pridenite še 2 kg.

Slavek Dobry.

v zavojih. Našemu sinčku izvanredno prija: raste, postaja krepek, dobro spi in kar kipi samega zdravja. To je v resnici izboren izdelek.

Ant. Mlenský, rudar, na Oderšavski Privsi, Moravsko. Iskreno se Vam zahvaljujemo za Vašo otroško moko, ker našemu Hinkotu gre iz-izborno v slast. Star je še le 3 mesece in že se postavlja, zato jo bom vsakemu priporočal. Blagovolite mi je takoj zopet poslati 2 $\frac{1}{2}$ kg.

Ivan Novotný, Privoz, Moravsko. Sprejmite moje srčno zahvalo za vse Vaše izborne izdelke posebno pa kar se tiče, Vaše otroške moke; nasemu Břetislavu je že od rojstva kot prihrama zelo ljuba. Če prav je šele 3 mesece star, postavlja se že na noge in sploh je zelo krepek in zdrav. Vsaki materi jo lahko priporočamo.

Sinček gospe Ane Otrubove.

Emilija Otrubova, Praga VII. Smatram za svojo dolžnost naznaniti Vam, kako je Vaša otroška moka izborna. Naš sinček je bil hranjen deloma z njo že v 3. mesecu in je začel očitno debeliti in močen postajati, tako, da je v 4 mesecu tehtal že 1 kg. več, namreč 8 kg., v 6 meseca pa že 12 kg. Moka mu izborna tekne, kar dokazuje priložena slika. Z moko smo zelo zadovoljni in jo lahko priporočamo vsakemu kot najboljšo in kot najredilnejšo.

Alojsija Petraškova, soproga peka, Kolveč. Bodite tako prijazni in pošljite nam zopet 2 kg. Vaše otroške moke, katera našemu Karlčku izborna gre v slast. Dokler je ni nji užival je bi vedno naboglen, toda sedaj je zdrav in očitno debili, odkar jo vživa. Nikomu drugemu ne pripisujemo te zasluge kot Vaši otroški moki. Srčna zahvala za to iznajdbo.

Adolf Prokopova, por. babica Stranka p. Zapi. Kterakoli mati začne svoje dete hraniti z Vašo izborna otroško moko, mora gotovo zopet in zopet naročiti. Nikdar sem ne mislila, da Vydrova moka pri otrokih tako uspeva, dokler je nesem počela kuhati svoji hčerki, ki je sedaj stara 14 mesecev. Je debala zdrava i čila in kar je glavno, ves ta čas ni bila bolna, le za časa, ko je začela dobivati zobke. Blagovolite mi je zopet poslati 3 kg.

Josip Rozbořil, uradnik firme Pracner Roudnice. Pošiljam Vam sliko našega Vlastička, katerega, kakor sem Vam že pisal, hranimo od 2. meseca dalje z Vašo v resnici izborna moko. Kakor vidite iz slike gre mu izborna v slast. Kar kipi od zdravja. Celi ta čas, odkar go hranimo z Vašo otroško moko, še ni bil bolan. Čeprav mu je šele 10 mesecev že začena počasi capljati in dobil je 4 zobke brez vsake posebne težkoče. Na temelju izkušenj priporočil sem Vašo moko za tudi za starejše otroke in propuloumne se je obnesla; tako si ni je bilo dete staro 4 l. po prestani boleznii tako slabo, da ni moglo prenesti še tako lahke hrane. Nasvetoval sem Vašo moko in glej. Po nekoliko dneh je otrokov želodec tako okreval — da je danes po 2. mesecih otrok zopet popolnoma zdrav. Ako se kterikrat z Vašo moko ni dallo takega uspeha kot se ga je pričevalo tak je temu gotovo le vzrok nepravilna vporaba.

Marija Sazmova, Dunaj, Kesslerneuburgstrasse 52. Bodite tako prijazni in pošljite mi z obratno pošto 5 kg. Vaše otroške moke. Naša Marinka je bila vedno prej brlehna, toda sedaj so ji vrlad moke očitno boljše.

Franc Šoupal, šdlski oskrbnik Sinalov Lomnice pri Tišnovu, Moravsko. Ker smo sami poskusili kako blagodejen vpliv je imela na zdravje našega male Vaša moka, (nadlegovali so jo nevarni katarji, ki so grozili, da ja spravijo iz sveta) naročemo zopet 3 kg. izborne moke za našo Jindro, ki se jo je z veliko slastjo oprjela.

Vaclav Tuček, učitelj godbe, Lany v č. 19. Dovolimo si Vam poslati sliko naše Slavice. Hranjena je z Vydrovo otroško moko, ki je res izboren izdelek, ki je edino pravo sredstvo za ohranitev otroškega zdravja. Na sliki je stara ravno eno leto. Ko ji je bilo 11 mesecev je že letala, nikdar še ni bila bolna, čeprav ima že 12 zobkov.

K. Urban, posestnik, župan, Kracovice, Starč, Moravsko. Blagovolite nam zopet poslati 2 kg. Vydrove otroške moke. Naši Miladi izborna tekne.

Vaclav Zastoupil, mizar, Včelakov. Vaša otroška moka dela res prave čudeže na naši Marinki, to je izboren izdelek, ki zasluži vso hvalo. Po svojih močeh bom ta izdelek povsod kar najtopljeje priporočal, ker to je res zdravilo za dojenče.

Rajm. Židak, gostilničar, Vel. Pynec pri Olomucu, Moravsko. Vaša otroška moka tekne našemu detetu izborna, kar dokazuje to, da čeprav ima šele 6. mesecev že sam sedi. To je pač najbojša hrana za otroke, zato mi pošljite zopet z obratno pošto 2 kg.

Slavinka Tučkova.

==== **NOVOST.** ====

STEKLENICE ZA VYDROVO OTROŠKO MOKO.

Za večkratno potrebo, priredili smo za našo otroško moko steklenice. Kupite si jo enkrat za vselej, z daljšo množino jo pa le dopolnjujete. Je lepe oblike, iz čistega belega stekla za 80 vin. Napolnjena 3 K 20 vin. Z ozirom na steklenico priredili smo tudi zamotanje za celi $\frac{1}{2}$ kg. Vydrove otroške moke.

Mnogo mamic naroči 3 kg. moke naenkrat, ker taka pošiljatev gre poštne prosto. Komur ljubo, blagovoli si to steklenico naročiti. Na konec ostane gospodinjstvo vedno praktična bodisi za kavo, sadje in t. d.

==== **Oglasi.** ====

Tej številki ni smo priložili naročilnega lista, kakor smo to običajno delali. Poštni erar ga namreč smatra za prilogo, za katero se mora plačati. Ne bomo svoje cenjene odjemalce dolgočasili z razlaganjem veljavnih predpisov ali samo toliko, da kjer moremo se radi izognemo. Ako primerjate, da za list, kateri je vtiskan na prvi strani in se da odtrgati, ni potreba plačati posebej poštne, ta pa kateri se priloži mora biti plačan, lahko presodite sami so — li taki zakoni pametni ali ne. Potreba je, da bi se vsaj vsako leto premenjal pri zeleni mizi kak vsemogočni gospod, kateri ukazuje a temu ne razumi, pa dajati nove postave to je že njih navada. Ko bi le smel reči, kakor bi hotel! — Blagovolite vzeti naročilni list iz svoje zaloge.

Izdali smo brožuro gospoda M. U. Dr. Helbicha „Skrb za mater in dojenče“ katera razpravlja o oskrbi pred in po rojstvu otrok. — Pošljemo jo na zahtevo vsakemu radevolje.

Vydrov malinovi grog
ne alkohola prosta,
toda preizborna pi-
jača iz svežih gozd-
nih malin. Podaj ga
gostu, jako bo pre-
senečen. Steklenica 2 K.
**Vydrova tovarna
hranil, Praga VIII.**

**Ali je delikatna ta
Vydrova gorčica!**

Izvrsten priboljšek k me-
su in klobasam. In to
bodisi francoska, fino
zmleta, ali pa kremžka
zrnata.

Steklenica $\frac{1}{4}$ kg. 1 K.
**Vydrova tovarna
hranil, Praga-VIII**

Vydrov „Buhtin“

je dišava za pecivo. Pri-
hrani gospodnji trud in
skrb. V njem je vse,
kar je potrebno za dobre
buhteljne. Je jako izda-
ten. Steklenica $\frac{1}{4}$ kg. 1 K
**Vydrova tovarna
hranil, Praga VIII.**

Deset zapovedi o Vydrovi žitni kavi.

I. Vydrova žitna kava je dar Božji; je *redilna, zdrava in nadomesti* zrnato kavo, za drag denar k nam dovažano.

II. Izbeži se *predsodka*, da iz žita ne more biti kava; *iz njega je kruh*, zakaj bi ne poskusili?

III. *Vzemi $\frac{3}{4}$ Vydrove in $\frac{1}{4}$ zrnate kave*, ter jo *po navodilu* pripravi. Zrnato kupuj samo *najboljše* vrste.

IV. Otrokom dajaj samo Vydrovo kavo. Radi jo pijo in ugaja jim.

V. Vydrovo žitno kavo *pokuhaj* in ne trpi, da bi se priprava iste le zanikerno vršila.

VI. S cikorijo oprezno ravnaj, ker ona da barvo, *kazi pa okus kavi*.

VII. Z rabljenjem Vydrove žitne kave si *prihraniš* ter to gotovo na drug način dobro porabiš.

VIII. *Nepozabi priporočati* Vydrove žitne kave. Privošči tudi drugim tako dober zajutrek, kot samemu sebi.

IX. Cena je nizka: 5 kg. za 4K50 v, poštneine prosto. *„Domači Prijatelj“* mesečno zastoj.

X. *Naslov* si dobro zapomni in se ne pusti z drugim motiti: *Vydrova tovarna hranil, Praga VIII.*

Desetero resnic o Vydrovi otroški moki.

I. Vydrova otroška moka je imenitna hrana za otroke prihranjevane.

II. Ona je *zdravilo* otrokom, ki trpe na želodčnih in črevnih katarjih in *nadomestilo* matereinega mleka, v slučajih da ga imajo matere premalo ali sploh ne.

III. Vydrova otroška moka ni *nepotreben luksus*, ampak vsakdanja potreba za otroke od 4–12 mesecev.

IV. Nikar se ne *obotavlja* prihranjevati otroka z Vydrovo otroško moko dokler je zdrav. Z drugimi jedili otroški lahko svojemu otroku bozezen.

V. Vydrova otroška moka *se lastno meri* z vsemi drugimi konkurenčnimi proizvodi. S svojo kakovostjo nadkriljuje tudi najznamenitejše od njih.

VI. *Zaupaj* Vydrovi otroški moki popolnoma, uspeh te ne bo prevaril ampak *presenetil!*

VII. Vydrovo otroško moko *skrbno pripravljaj*, pazi na čistoto in nikar ne davaj otroku *skisanih ostankov*.

VIII. *Priporočaj* Vydrovo otroško moko, ko se prepričaš o njenih izvrstnih lastnostih!

IX. *Cena* je za več kakor za polovico nižja od cen drugih otroških mok. Zavitek 100 gr. stoji 24 vin.

X. Kupuje se v gotovih za prodajo pooblaščenih prodajalnih, v kraje pa, kjer se Vydrova otroška moka pri trgovcih ne prodaja, pošilja se po naročilu naravnost iz tovarne.

Vydrova tovarna hranil v Pragi VIII.

**Vydrove
juhne konzerve**

škatlja za 25 porcij juhe 1 K 50 vin. Gotove do soljenja. Lonček vode, 5 minut kuhati, in imaš mila gospodinja, dobro juho. Gotovo nas pohvališ.

**Vydrova tovarna
hranil, Praga VIII.**

**„AMBO“ ali
„S SIDROM“**

šumenci,
izvrstni osvežujoči
napoj.

Škatlja s 50 kosi 1 K.

**Vydrova tovarna
hranil, Praga VIII.**

**Vydrov
juhni prídátek**

daje gotovi juhi in o-
makam pikantni okus.
Slabo juho resnično
tudi izboljša.

Steklenica $\frac{1}{2}$ kg. 3 K.

**Vydrova tovarna
hranil, Praga-VIII.**

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: F. Vydra v Pragi VIII.

Tisk firme Binko in Zika v Pragi II., Vodičkova 22.